Влада — Радам!

ГОЛОС УКРАЇНИ

Газета Верховної Ради Української РСР ◆ № 40 ◆ Середа, 27 лютого 1991 року ◆ Ціна 10 коп.

Кажуть, що бідність не так важко пережити, як достатки.
Від першого зла ми нібито ще не надто страждаємо.
А друге нам таки загрожує — нехай навіть у віддаленій перспективі.
Однак можемо не боятися — доки з нами Вона, та, що зуміла зберегти чарівність усмішки й лебединий стан, маючи в достатку клопотів коло тортів, коло буряків та коло іншої солодкої роботи.
Це — жінка нашого майбутнього.
І вона врятує нас, коли житиметься надто солодко.
Справа за дрібницею: зберегти б нам її саму.

Фото Михайла САЧКА.

У БУДАПЕШТІ на позачерговій нараді Політичного консультативного комітету Варшавського Договору одноголосно прийнято і підписано протокол про припинення чинності військових угод, укладених у рамках Варшавського Договору, і ліквідацію його військових органів та структур з 31 березня 1991 року.

6

Кажуть, про смаки не сперечаються.

Ще й як! Скажімо про те, якою бути газеті «Голос України». Якою вона є...

7

Одна з публікацій надрукована 16 лютого під заголовком «Устами читачів глаголить...».

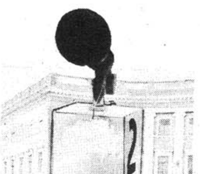

9

Акція пам'яті козацького полковника Івана Богуна включала панахиду в Покровській церкві Києва, хресний хід до площі Богдана Хмельницького...

ПРЕЗИДІЯ Верховної Ради Грузії готова вести переговори з представниками осетинського населення Південної Осетії. Про це повідомив Голова Верховної Ради Грузії З. Гамсахурдіа у листі до Голови Верховної Ради СРСР А. Лук'янова.

ГОЛОС УКРАЇНИ

Газета Верховної Ради Української РСР

Засновник — Верховна Рада Української РСР.

Адреса редакції: УРСР, 252047 Київ-47, вул. Нестерова, 4

Рукописи не рецензуються і не повертаються.

Думки авторів публікацій у «Голосі України» не завжди збігаються з точкою зору редакції.

Індекс 60955.
Тираж 166.150.

Передплатна ціна на рік 19 крб. 80 коп.

Газета виходить 5 разів на тиждень. У вівторок — на 8 сторінках, середу, четвер, п'ятницю та суботу — на 16 сторінках.

УВАГА! У зв'язку з технологією випуску газети другий «зошит» [9—16 стор.] вкладено між 4 і 5 сторінками.

НЕ ЗАЛИШТЕ НА ОБОЧИНІ ЖИТТЯ

Вчора на ранковому пленарному засіданні Верховної Ради України було розглянуто і прийнято у першому читанні законопроект «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Українській РСР», підготовлений і внесений постійною Комісією у справах ветеранів, інвалідів, репресованих, малозабезпечених і воїнів-інтернаціоналістів. Голова цієї постійної комісії М. Науменко представив законопроект, котрого чекають тисячі знедолених людей. Через соціальні та фізичні бар'єри вони не мають можливості нарівні з іншими громадянами реалізувати свої здібності та права. А щорічно вперше визнаються інвалідами на Україні понад 230 тисяч громадян. Причому після реабілітації лише близько п'яти процентів інвалідів повністю поновлюють працездатність.

Чим же відрізняється законопроект від існуючої нині соціальної політики щодо інвалідів?

Передусім, тим, що інвалідність визначатиметься не як міра втрати працездатності, а як міра втрати здоров'я. Для цього замість лікувально-трудових експертних комісій, «славнозвісних» ЛТЕК, будуть введені медико-соціальні експертні комісії, котрі матимуть більше повноважень. Ці органи розроблятимуть індивідуальні програми реабілітації кожного інваліда з врахуванням його здібностей та фізичних можливостей. Конкретним виконавцем усього, що намічено законопроектом, на думку комісії, має бути Міністерство соціального забезпечення УРСР, функції, права та повноваження якого слід попередньо переглянути.

Голова комісії детально зупинився на основній проблемі забезпечення життєздатності закону — фінансуванні, зазначивши, що й нині матеріальне забезпечення інвалідів здійснюється за залишковим принципом. Законопроектом передбачається створення Фонду УРСР соціального захисту інвалідів, котрий акумулюватиме усі кошти. Формуватиметься він за рахунок державного бюджету, підприємств, громадських організацій інвалідів, благодійних внесків організацій та громадян, у тому числі й за рахунок підприємницької діяльності фонду, що забезпечуватиметься певними пільгами.

М. Науменко звернув увагу на те, що законопроектом передбачено: інваліди матимуть переважне право вступу до вищих та середніх спеціальних навчальних закладів. Крім того, за цією категорією громадян зберігатиметься середньомісячний заробіток з врахуванням пенсії за рахунок підприємства, якщо інвалідність наступила внаслідок травми чи професійного захворювання.

Промовець також детально охарактеризував інші положення законопроекту про працевлаштування, освіту і професійну підготовку інвалідів, їх матеріальне та соціально-побутове забезпечення, пристосування транспорту, житлово-побутового середовища до їх потреб.

В ході обговорення депутати внесли ряд слушних пропозицій. Депутат С. Пушик наголосив, зокрема, на тому, що чимало колишніх воїнів у Західній Україні, котрі воювали на різних фронтах і втратили здоров'я, залишилися на старість зовсім незахищеними:

— У нас на Прикарпатті протягом двадцятого сторіччя вісім разів змінювалася влада. І в 1939 році, коли почалася друга світова війна, юнаки були покликані до польської армії. Це — люди, котрі першими встали на боротьбу з гітлеризмом, а потім потрапили до концтаборів. Повернулися інвалідами, але фактично вони не прирівняні у правах і пільгах до учасників Великої Вітчизняної війни. А це треба зробити.

На Прикарпатті фронт стояв півроку, багато сіл було знищено ворогом, тоді на мінах підривалися діти, котрі так і залишилися каліками. Цим законом їх теж треба захистити.

Від Комісії у справах жінок, охорони сім'ї, материнства і дитинства в обговоренні виступив її голова Г. Ходоровський, котрий, зазначивши, що комісія вивчила і передала свої зауваження і пропозиції на розгляд, зупинився на проблематиці захисту інвалідів-дітей.

— У нашій державі, — сказав Г. Ходоровський, — існує чотири категорії інвалідизації. Це унікальне явище у порівнянні з підходом до цього питання в інших цивілізованих країнах. Дитяча інвалідність же у нас і в цьому законопроекті не віддображена. А між тим є діти-інваліди, є інваліди з дитинства, і є такі, що інваліди фактично, але не входять у жодну з попередніх категорій. Діти, які є психічно неповноцінними, так само до груп інвалідів ніколи досі не відносилися. До 16 років дитина-інвалід не має ніякого соціального захисту. Його слід передбачити цим законопроектом.

За даними Міністерства соціального забезпечення УРСР, кількість інвалідів становить 1 мільйон 609 тисяч чоловік, а інвалідів з дитинства близько 155 тисяч, приблизно десять відсотків від усієї кількості інвалідів. Про них треба дбати, і тому доцільно концептуально змінити ставлення до поняття інвалідизації. Необхідно також розширити перелік тих захворювань, що призводять до інвалідизації.

Оголошення виступу депутата Л. Табурянського у залі парламенту сприйняли з пожвавленням. Адже відомо, що його виступи зачіпають за живе не тільки самих інвалідів, права яких він завжди відстоює, а й завдяки конкретності, а іноді й різкості, відкривають багатьом очі на те, в яких нестерпних умовах живуть люди, що втратили здоров'я. Ось і цього разу депутат Л. Табурянський закликав колег не приймати законопроект навіть у першому читанні, бо все, на його думку, залишиться без змін — коштів, що виділяються з бюджету, обмаль.

— Ви як були викинуті на обочину життя, — звернувся депутат Л. Табурянський до інвалідів з трибуни парламенту, — так і залишитеся там, якщо сьогодні левова частка нашого бюджету України буде у розпорядженні військово-промислового комплексу.

Ви всі знаєте, як ми зі скрипом затверджували міністра соціального забезпечення України О. Лук'яненко. І ви думаєте, є держзамовлення на виготовлення інвалідних колясок? Ні, немає. Жодне питання в міністерстві розв'язати не можливо.

Так продовжуватиметься доти, поки ми всі не зрозуміємо, що йдеться про долю людей, котрі не мають можливості самі себе захистити.

Думається, що ці слова справедливі. І депутати, працюючи над законопроектом, зважатимуть саме на це. Інакше усі розмови про милосердя залишаться лише розмовами.

Світлана ПИСАРЕНКО,
парламентський кореспондент «Голосу України».

У КОМІСІЯХ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УРСР

ВЛАСНІ ГРОШІ ДАЮТЬ НЕЗАЛЕЖНІСТЬ

Напередодні відкриття сесії відбулося засідання Комісії Верховної Ради УРСР з питань планування, бюджету і цін. На ньому обговорювався проект Закону про банки і банківську діяльність.

Представив проект голова правління Держбанку УРСР В. Буряк, зробивши наголос саме на тому, що законопроект «ламає командно-адміністративні методи керування економікою та надає фінансовій політиці України самостійності відповідно до Декларації про суверенітет». Зокрема, стаття 3 цього проекту проголошує, що «Національний банк підпорядкований Верховній Раді УРСР».

Саме навколо питання про національний банк і спалахнули запеклі суперечки: чи не залишиться він таким самим монополістом, яким був досі Держбанк СРСР? Ні, — переконували депутатів фахівці: голови Агробанку, Ощадбанку, представники парламентської Комісії з економічної реформи і управління народним господарством, — Національний банк має бути банком банків, структурою, що формує фінансову та кредитну політику держави. Решта — комерційні, акціонерні, кооперативні — ні в якому разі не підпорядковуються йому, діють цілком самостійно. Проте грошова емісія має бути прерогативою лише центрального республіканського банку, аби захистити економіку України від непродуманих акцій союзного та інших урядів. Наприклад, у 1990 році РРФСР «зробила» 17 мільярдів карбованців інфляції, в той час як Україна, навпаки, забезпечила навіть певну дефляцію, тобто зменшила кількість грошей в обігу. На жаль, результатів цієї роботи ми відчути не можемо, бо немає ніяких кордонів проти потоку карбованців з інших республік.

Вирішити проблему можна, лише ввівши власну грошову одиницю. Але це, зазначив В. Буряк, потребуватиме 600 — 700 мільйонів доларів! Проте вигода від такого заходу буде разів у п'ять-шість більшою. Й закиди щодо відсутності в республіці золота не мають підстав, бо ніде в світі вже не існує монетарної системи (коли гроші обов'язково мають певний золотий вміст). Кількість грошей має відповідати товарній масі.

Неабиякі сумніви викликала в депутатів і теза про те, що Національний банк України ввійде як складова частина до загальносоюзного банку. Народний депутат Л. Табурянський навіть запитав у доповідача, чи вважає особисто він можливим існування суверенної фінансової системи у складі іншої системи. Ні, — відповів В. Буряк, — але поки що ми маємо спільну грошову одиницю і тому зробити нічого не можемо. Проте проектом передбачається створення на союзному рівні Ради республіканських банків, яка прийматиме колегіальні рішення щодо фінансової та кредитної політики СРСР. Однак колегіальність у Держбанку СРСР і досі розуміють дещо парадоксально: однією телефаксограмою московські керівники можуть підпорядкувати собі навіть акціонерно-комерційний банк, не беручи до уваги те, що таке рішення є протизаконним.

Отже, Закон про банки і банківську систему має стати одним із найдійовіших важелів втілення в життя Декларації про суверенітет. Бо в кого гроші — в того і влада. А що стосується друкування власних українських купюр, підкреслив народний депутат М. Швайка, то не так дорого це буде коштувати: виявляється, можна проставляти на тих, що нині в обігу, лише позначку на полях.

Доопрацьований проект закону запропоновано винести на розгляд третьої сесії Верховної Ради УРСР.

Дмитро ДЕСЯТНИКОВ,
спеціальний кореспондент «Голосу України».

З ТУРБОТОЮ ПРО ЛЮДИНУ

Схоже на те, що новий порядок роботи Верховної Ради УРСР наблизив її до професійного парламенту. Між пленарними засіданнями депутати грунтовно працювали у постійних комісіях, підкомісіях, робочих групах над документами, запрошували на свої засідання керівників міністерств і відомств, спеціалістів, провідних вчених, з тим щоб на сесію винести виважені, кваліфіковані, добре продумані законопроекти. Про те, як йшла ця робота у деяких комісіях, розповідають:

П. І. Віцяк — голова постійної Комісії з питань здоров'я людини:

— Ми використали перерву для перевірки виконання грудневого рішення комісії щодо забезпечення охорони здоров'я населення у регіонах радіоактивного забруднення, організації медичної допомоги учасникам ліквідації аварії на Чорнобильській АЕС. Ще в ході підготовки до розгляду цього питання переконалися, що працівники міністерств і відомств або не зовсім розуміють, або не хочуть сумлінно виконувати свої службові обов'язки.

Багато у нас претензій до Держагропрому. Комісія перевірила, як контролюється вміст радіонуклідів у сільськогосподарській продукції в областях республіки, потерпілих від катастрофи на ЧАЕС. Ми дійшли висновку, що в цій справі немає порядку. Візьміть, наприклад, Овруцький маслозавод. Як відомо, найбільше радіонуклідів у молоці. Так от, при виробництві масла частина їх, а це десь процентів 40—60, виходить з маслянкою і сироваткою. На перший погляд, нібито усе нормально. Але ж тією маслянкою поять свиней!

Комісія зібрала чимало подібних фактів. Зараз готуємо доповідну записку до Президії Верховної Ради УРСР.

— Крім цього, зайняті створенням проекту програми, спрямованої на збереження генофонду, — доповнив голова підкомісії збереження генетичного фонду України, доктор медичних наук **Л. А. Пиріг**. — До цього залучено генетиків, імунологів, демографів. Передбачається, що учасниками виконання програми будуть понад 50 науково-дослідних інститутів і різних установ.

Є ідея організувати конференцію під поки що робочою назвою «Здоров'я населення і демографічні процеси на Україні». На ній плануться охопити весь спектр проблем, які можуть мати значення для збереження генофонду України.

М. П. Білоблоцький — голова постійної Комісії Верховної Ради УРСР з питань соціальної політики і праці:

— Як відомо, сесія схвалила в першому читанні проект закону Української РСР про зайнятість населення і доручила постійним комісіям спільно з урядом доопрацювати його з урахуванням зауважень, які були висловлені депутатами. В нашу комісію надійшло понад сто пропозицій. Всі вони ретельно вивчаються. До цієї роботи підключили кваліфікованих юристів, спеціалістів провідних галузей народного господарства, відповідальних працівників міністерств і відомств, уряду республіки, представників профспілок. Йде постатейне опрацювання законопроекту.

Багато питань пов'язано із створенням державного фонду сприяння зайнятості населення. Він повинен стати фінансовою базою для реалізації програм зайнятості, організації перенавчання і профорієнтації людей. За нашими прогнозами, коштів для цього потрібно буде чимало. Досить сказати, що з переходом на ринкові відносини можливим є вивільнення з сфери виробництва близько півтора мільйона працівників.

При обговоренні проблеми виникли незгоди. Ми вважаємо, що у створюваний фонд слід направити не менш як три проценти коштів з бюджету. Мінфін республіки заперечує. А тим часом навіть цієї суми, а вона становить приблизно 1,5 млрд. карбованців, буде недостатньо. Тому в доробленний проект вносимо і таку пропозицію: відраховувати у фонд зайнятості 0,6 процента від фонду оплати праці підприємств, організацій, кооперативів. Але багато хто вважає, що підприємства тепер і так у скрутному фінансовому становищі. А тут ще нові відрахування. Остаточне рішення в цьому питанні прийме сесія.

Проектом закону передбачаються спеціальні пільги молоді, інвалідам, вагітним жінкам, багатодітним і одиноким матерям, випускникам шкіл, технікумів, училищ і вузів. З цією метою в нього закладаємо таку норму: для даної категорії людей кожне підприємство повинно мати бронь на п'ять процентів робочих місць. Звичайно ж, виникає запитання — хто оплачуватиме ці місця? Зійшлися на тому, щоб податок з прибутку скоротити на ту суму збитку, якого зазнає підприємство за утримання цих робочих місць.

Виходячи з реальних можливостей економіки, депутати запропонували встановити розмір стипендій на період професійної перепідготовки в обсязі 75 процентів від середньої заробітної плати людини за останнім місцем роботи. А безробітним, які не мають на утриманні непрацездатних членів сім'ї, неповнолітніх дітей, інвалідів, батьків похилого віку, подаватиметься матеріальна допомога в розмірі 50 процентів мінімальної заробітної плати. Це нове положення. Воно запроваджується з тим, щоб стимулювати професійну перепідготовку кадрів. Характерно, що всі ці витрати щороку збільшуватимуться пропорційно зростанню розміру заробітної плати.

...Проблем багато. Це й зрозуміло. Адже відпрацьовується закон, який є головним у пакеті законодавчих актів про соціальний захист людини. Механізм реалізації законопроекту передбачає прийняття понад 30 різних положень. На думку депутатів, кожне положення треба сформулювати так, щоб люди, які будуть звільнені при переході до ринкових відносин, не залишились соціально незахищеними.

Парламентські кореспонденти Укрінформ
В. ДЕМИДЕНКО,
М. МЕЛЬНИК.

Точка зору

ЗВЕРНЕННЯ

РЕСПУБЛІКАНСЬКОЇ РАДИ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ, ПРАЦІ І ЗБРОЙНИХ СИЛ СРСР ДО ВЕТЕРАНІВ УКРАЇНИ

Дорогі товариші ветерани!

На 17 березня IV З'їзд народних депутатів СРСР призначив референдум, на який виноситься питання про наше ставлення до збереження Союзу РСР як нової федерації. Від відповіді на це питання вирішальною мірою залежатиме подальша доля українського народу, кожного з нас.

Українська республіканська рада ветеранів звертається до вас, ветеранів війни, праці і Збройних Сил СРСР, до всіх людей старшого покоління Радянської України, незалежно від національності, професії, партійності, віросповідання, інших соціальних ознак, сказати своє «за» докорінно перебудованому Союзу Радянських Соціалістичних Республік, у якому враховуватимуться суверенні права України і повною мірою забезпечуватимуться права і свободи людини.

Радянський Союз — це наша велика Батьківщина. Переважна більшість ветеранів народилися і прожили своє активне життя як громадяни Союзу Радянських Соціалістичних Республік. Кожна людина будь-якої національності нашої країни, де б вона не була — у будь-якому місті, селі, аулі — скрізь вона вдома.

Усі ми спільно будували і боронили нашу велику Батьківщину, піднімали її з руїн, зводили Дніпрогес і Магнітку, Кузбас і БАМ, освоювали цілину і завойовували космос. Усе це — наше спільне надбання. Радянський народ міцно згуртований не тільки соціально-економічними, а й кровними зв'язками. Союз Радянських Соціалістичних Республік — це велика сім'я народів.

Усі ми спільно пережили грізний час Великої Вітчизняної війни. Перемога у цій війні, врятування людства від фашизму — це наша спільна перемога, яка стала можливою завдяки нашій єдності. Ми пам'ятаємо і до кінця своїх днів не забудемо, що під час війни, коли територія України була окупована німецько-фашистськими загарбниками, багатьох із нас прийняли як рідних у Росії, Узбекистані, Казахстані, Башкирії та інших республіках.

Разом з тим, ми, люди старшого покоління, добре знаємо і на собі відчули всі труднощі, що їх довелось долати радянським людям. Не все у нас було так як треба, були серйозні викривлення ленінської політики, адміністративно-командна система завдала багато горя людям. Були в нашій історії трагічні сторінки. Жертвами сталінізму стали мільйони представників усіх народів країни. Український народ пам'ятає і страшний голодомор 1932—1933 років.

Ось і тепер ми переживаємо важкі часи. Труднощі нам відомі. Але ми глибоко переконані, а про це свідчить і весь наш життєвий досвід, що долати ці труднощі нам треба не поодинці, а спільно, однією сім'єю. Ось чому ми за Союз, але за Союз — новий.

Тільки в Союзі рівноправних суверенних республік можна забезпечити відродження і розквіт усіх націй і народностей.

Тільки в Союзі можна сповна використати той могутній економічний та інтелектуальний потенціал, який є спільним надбанням народів СРСР.

Тільки Союз може бути гарантом безпеки і незалежності кожної союзної республіки.

Ми закликаємо всіх вас, дорогі товариші ветерани, сказати не тільки своє «за» новий Союз, а й переконати у цьому своїх дітей і онуків, рідних і близьких.

Усі на референдум 17 березня 1991 року!

ПРАЦЮВАТИ НА СЕБЕ

Я — ветеран Великої Вітчизняної війни. Воював на Київщині, в Криму і Прибалтиці. У 1943 році на Дніпрі дістав поранення. По війні закінчив Чкалівське танкове училище, після чого був направлений на війну у Корею. За плечима у мене немалий життєвий досвід. І ось що я думаю стосовно оновленого Союзу республік.

Україна — це слухняна прислужниця. Не випадково гетьман Сірко дав наказ знищити всіх визволених із турецької неволі українців, бо вони вже звикли до рабства, загубили людське обличчя, незалежність і волю. Фінляндія із жменькою свого населення, коли Ленін дав незалежність від нашого комуністичного Союзу, не маючи нічого, крім боліт, каміння і лісу, стала квітучою державою. І тепер нам, жебракам, якими ми стали за 70 років правління партії комуністів, дає подачки. Невже наші робочі люди — селяни, робітники, інтелігенти не розуміють, що таке оновлений Союз?

За законами історії всі імперії з часом розпадались на незалежні держави. А чому ж Росія — остання колоніальна імперія, має бути винятком? Її доля вже вирішена. Суспільство розвивається за законами природи. І прискорити, а тим більше випередити ці закони неможливо. Зірви зелене яблуко — і воно вже не почервоніє. Так і наше суспільство. Хочеться нагадати нашим політикам, що, навіть за вченням К. Маркса, людське суспільство розвивається таким чином: спочатку первіснообщинний лад, його змінює рабовласницький, за ним — феодальний, потім капіталістичний. І тільки на базі розвинутого капіталізму, його культури і всебічного розвитку промисловості закономірно з'явиться вища форма суспільства без армії, без насильства і воєн. Соціалізм, як і комунізм, — це суспільство без партапаратів і правителів, це народне самоврядування. Там не буде технократів-утриманців. Я люблю Маркса і Леніна, але вони теж люди, і теж помилялись. Приватна власність — наш порятунок, щоб людина знала, за що вона працює. І тільки за нових умов зникнуть бюрократи і виростуть нові люди, чесні, працьовиті.

М. ДІДЕНКО.

Стукалівка
Гребінківського району
Полтавської області.

КОРОТКО З ЛИСТІВ

Не згоден з проектом Союзного договору, запропонованим Президентом М. Горбачовим. На мій погляд, він не підходить для народу України. Український народ через свій парламент повинен запропонувати свою концепцію Союзного договору; виходячи з історичних традицій нашого народу.

С. КАПУСТА.

Дніпродзержинськ.

Мені здається, що потрібно перестати дурманити людям голови. А тому я прошу редакцію організувати виступи однієї і другої сторони, тобто прихильників і противників С. Бандери. А народ, прочитавши, скаже своє слово.

Г. РОМАНКО.

с. Яреськи
Полтавської області.

Сімдесят три роки наша земля була спільною, а тепер по ній босою ногою не пройдеш. Ліси засмічені, ріки замулені — земля і цього разу залишилась беззахисною. По-перше, за Земельним кодексом вона знову нічия, а по-друге, Закон про екологію до цього часу не працює: луги розорані до води, смітники до самих водоймищ і так далі. А нас вчать, що Закон пишеться з великої літери. Так скажіть, як сталося, що земля ніким не захищена? З кого спитати сьогодні, що не працює Закон? А я знаю: ні з кого! От вам і перебудова...

В. НІКІТЕНКО.

с. Червона Полівка
Кременецького району
Луганської області.

Щодо майбутнього референдуму, то відразу відчувається протест проти зв'язки «збереження» — «оновлення». Як можна прагнути зберегти те, що ще потрібно створити? Коли йдеться про «збереження», то це — консервація, тобто «заморожування» чогось, отже, збереження в цьому контексті виступає як прояв консервативної позиції. Про що «оновлене» тоді можна вести мову?

О. КИРИЛЮК.

Одеса.

Вісті з місцевих Рад

ТЕЛЕГРАМА «ГОЛОСУ УКРАЇНИ»

«Щоб референдум 17 березня був об'єктивний, необхідно внести у республіканський бюлетень такі запитання: 1. За співдружність незалежних держав; 2. За самостійну демократичну українську державу, об'єкт міжнародного права.

Виборці, депутати і члени виконкому Коцюбинської селищної Ради Ірпінського міськвиконкому Київської області. Всього 32 підписи. Матіяк Іполон Миколайович».

РЕПЕТИЦІЯ В ОБЛАСНОМУ МАСШТАБІ!

Дніпропетровськ. Прес-центр облвиконкому видрукував у місцевій пресі анкету соціологічного опитування з приводу референдуму, який відбудеться 17 березня. Намір з'ясувати ставлення людей до події, а також їхнє бажання або небажання взяти участь — така мета прес-опитування. Але вже 2—3 березня тут сподіваються водночас довідатися, який відсоток населення вважає, що Україна повинна залишитися у складі Союзу, а який — що республіка зможе існувати самостійно, як, наприклад, держави Латинської Америки, Європи, Азії, Африки».

Микола НЕЧИПОРЕНКО,
власний кореспондент «Голосу України».

СТВОРЕНО КОМІТЕТ

Хмельницький. Сесія обласної Ради народних депутатів утворила комітет у справах молоді при облвиконкомі. Відповідний орган для координації роботи молодіжних організацій, захисту інтересів юнаків та дівчат у період переходу до ринку рекомендовано створити при всіх райміськвиконкомах. На перших порах асигнування діяльності комітетів здійснюватиме обком комсомолу.

Михайло ВАСИЛАШКО,
власний кореспондент «Голосу України».

До уваги законодавців

НІКОГО НЕ ЗАБУТИ

(обговорюємо проект Закону «Про статус громадян, які постраждали внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС»)

На жаль, в опублікованому проекті закону враховані не всі, хто постраждав від лиха, і, відповідно, не всі отримають належну компенсацію. Хто ж ці люди?

Після катастрофи в Чорнобилі виникла небезпека розповсюдження радіоактивного бруду не лише повітряним шляхом, а й наземним транспортом. Потік транспорту з зони був величезним, і з 30 квітня на шляхах, які вели в Київ, було організовано 13 контрольно-пропускних пунктів для визначення рівня забрудненості. Пізніше на 8 з них було розгорнуто пункти дезактивації техніки. Працювали на них військовослужбовці як кадрові, так і запасу. Були й цивільні з різних організацій Києва. Перші працювали за наказом, останні — на добровільних засадах, отримуючи за це в підвищеному розмірі зарплату та безплатне харчування (так само, як і в 30-кілометровій зоні). Бригади знаходилися там по два тижні, місяць і більше.

Рівень зараженості техніки, яка йшла з 30-кілометрової зони, як і місцевості, був високим: 20—50 мілірентген на годину, а пізніше — і значно вищим. Машини йшли суцільним потоком (за добу дезактивувалося 300—400 одиниць), і люди отримували 200—300 мілібер за зміну. А за весь час роботи 5—10 бер.

Контрольно-пропускні та дезактиваційні пункти проіснували до кінця 1987 року. За час їх роботи перепинено шлях до Києва сотням тонн радіоактивного пилу і бруду. І це зробили люди, отримана доза опромінення яких не менша, ніж деяких категорій учасників ліквідації наслідків аварії. Корисність їх діяльності теж можна співставити з роботою останніх.

На мою думку, ці люди повинні визначатися Законом як учасники ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС. Пропоную сформулювати статтю 14 Закону в такій редакції:

«Учасники ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС — громадяни, які брали безпосередню участь в будь-яких роботах, пов'язаних з усуненням наслідків аварії в 30-кілометровій зоні (зона відчуження, п. 1 ст. 2), в зонах безумовного відселення (п. 2 ст. 2), на пунктах контролю та дезактивації техніки», і далі за текстом.

Дивує позиція (мовчання) Київради, Київського міського Компартії України, які забули про своє дітище...

Віктор ЛЕВАГІН,
полковник у відставці, викликався на спеціальні збори для ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС з 20 травня по 12 серпня 1986 року.

Нотатки з республіканського семінару

ІСТИНУ ШУКАТИ НЕПРОСТО

За специфікою своєї роботи мені часто доводиться бувати на різного роду семінарах, конференціях та симпозіумах. Не буду душею кривити: трапляються серед них такі, які вражають своєю помпезністю й водночас абсолютною непотрібністю. Є й такі, які проводяться, як кажуть, для галочки, результати ж роботи подібних «форумів» нікого не цікавлять.

Три неповних дні семінару, який провела Спілка орендарів і підприємців України (СОПУ) вражали своєю практичною спрямованістю, віддачею, коефіцієнтом корисної дії.

Перехід до ринкових форм господарювання і у зв'язку з цим швидкоплинні зміни в законах, відносинах між партнерами, суміжниками, виробниками і споживачами продукції тощо викликають сьогодні у трудових колективах безліч запитань.

Що буде нового в системі оподаткування? Які зміни й доповнення внесла Верховна Рада УРСР до Кодексу законів про працю при переході республіки до ринкової економіки? Які існують механізми роздержавлення власності? Як позбутися правового нігілізму в разі організації спільного підприємства з іноземним партнером? В чому переваги й недоліки контрактової системи найму на роботу? Запитання, запитання, запитання...

Перед слухачами семінару, тема якого «Особливості правового захисту нових форм господарювання при переході до ринку» виступили голова постійної Комісії Верховної Ради УРСР з питань економічної реформи та управління народним господарством В. Пилипчук, заступник міністра фінансів УРСР В. Ільїн, перший заступник міністра юстиції республіки І. Ємець, науковці, економісти і правознавці, представники Мінфіну і Мінюсту, Верховного Суду УРСР, Держарбітражу республіки, господарники.

Віддачі семінару сприяла різноманітність форм його проведення — лекції, бесіди, круглі столи, консультації. У затишному фойє всі три дні працювали кваліфіковані юристи, які давали поради з тих чи інших питань.

— Сьогодні цілий ланцюг законодавчих документів суперечать один одному: старі ще не відмінені, а нові не діють. Тож семінар допоміг знайти якусь істину, допоміг зорієнтуватись. Подібні семінари корисні тим, що сюди запрошують спеціалістів-практиків, які мають великий досвід роботи і дають конкретні поради, як застосовувати на практиці юридичні акти, відповідні постанови республіканських і союзних органів. А їх, на жаль, сьогодні дуже багато і орієнтуватися у них не так-то просто. Верховна Рада УРСР розглядає цілий пакет економічних законів, які з нетерпінням чекають господарники. Відрадно, що на семінарі виступило багато спеціалістів, які або безпосередньо брали участь у розробці цих законів, або досконало знають усі тонкощі нових нормативних актів. Безперечно, впроваджувати нові форми господарювання можуть тільки компетентні спеціалісти. А даний семінар розширив наші знання, — така думка одного з учасників семінару генерального директора львівської кондитерської фірми «Світоч» А. Тавпаша.

— Нас цікавили правові питання роздержавлення і приватизації власності, — розповіли представники одеського акціонерного об'єднання «Пасаж» Н. Прилипська та І. Фартушняк. — На місцях ще не знають, з якого боку до цих питань підходити. Ось уже більше року в нас триває тяганина з обласним управлінням торгівлі щодо викупу підприємства. І тільки втручання Спілки орендарів і підприємців дало змогу вирішити питання на нашу користь. Хоча ще є деякі запитання...

Кожному учасникові семінару було роздано необхідні методичні рекомендації, а з часом буде відправлено і стенографічний звіт, де можна буде знайти відповіді на багато практичних правових запитань.

Леонід БРОВЧЕНКО.

Новини з усієї України

ЗАКАРПАТСЬКЕ ЗОЛОТО

Ужгород. Поблизу села Мужієвого Берегівського району виявлено промислове родовище золота.

Досі збереглися залишки штолень середньовічних шукачів золота — саксонських колоністів, які були першими, кому тут пощастило. Та, мабуть, примітивний ручний спосіб видобутку виявився не дуже прибутковим, і промисел на кілька століть закинули. Але залишились перекази і легенди про багатства тутешніх надр. Ось вони й підштовхували закарпатських геологів до пошуку, який тривав майже сорок років. Праця виявилась не марною, а результат — справді золотим.

Берегівське родовище, за всесоюзними мірками, належить до середньопотужних. На карті області окреслено кілька таких «золотих плям».

Тепер в уряді республіки вирішується питання про будівництво в Закарпатті переробного заводу, де, виходячи з природоохоронних вимог, мають намір застосувати безвідхідні технології.

Я. ЯДЛОВСЬКИЙ,
кор. Укрінформ.

ПАМ'ЯТНИК ЛЕСІ УКРАЇНЦІ

Луцьк. Пам'ятник геніальній українській поетесі Лесі Українці відкрито на центральній площі міста Ковеля. Ця подія стала кульмінацією торжеств, які проходять на Волині з нагоди 120-річчя з дня її народження.

Саме на Ковельщині, у приміському селі Колодяжному, де розташований її музей-садиба, жила і працювала видатна письменниця. А природа цієї місцевості і тутешні люди стали реальними прототипами перекладеної на багато мов світу її драми-феєрії «Лісова пісня», що дала назву святу. Вклонитися цим місцям і генію Лесі приїхало багато відомих поетів і письменників, перекладачів і дослідників її творчості з багатьох міст республіки та Союзу, а також літератори українського зарубіжжя з Канади і Польщі.

Святкування ювілею Лесі Українки на Волині не закінчиться в лютому. Цій даті буде також присвячений наступний літній Всесвітній фестиваль українського фольклору «Берегиня». А восени відбудуться Міжнародний симпозіум «Леся Українка і світова культура», а також республіканське студентське фольклорне свято «Лісова пісня».

З. ЖИЖАРА,
кореспондент Укрінформ.

ОС

ПІ

Можливо, ... отакою фі... в недалек... займатимут... іціональних

Слухачам ... домий як ... групи «Кані... лам — як ... на Укр... зиторі... відведанва... керівник щ... дії національ...

— Микол... ою створен...

— Це мо... лю живу ... надто з лю... ми. От і ... для себе о... дей. Для м... стільки рез... цес створе...

Усміхніться!

Мал. Євгена РОЇКА.

Бізнес і культура

ПОЧІМ ХУДОЖНИКИ

Читаю в рівненській обласній газеті «Червоний прапор»: «Автопідприємству № 15607 на постійну роботу потрібні водії (зарплата 320—340 карбованців), слюсарі (260—280), радіомеханіки (200—220), художник (150—200)».

Служитель муз, як бачимо, йде за найнижчою ціною, мовляв, це тобі не баранку крутити, і взагалі, не звикайте до легкого хліба, а то журналісти хочуть отримувати як таксисти, лікарі — як знахарі, а покупці — як продавці!

— Нині ситуація дещо змінилася, — розповідає головний бухгалтер Рівненських майстерень Художнього фонду УРСР О. Пашнін. — Митці заробляють більше, особливо «метри». Ну, а молоді іноді й тих нещасних 150 карбованців не мають.

Сумно, бо, як сказав один з героїв Олега Чорногуза, «коли є молодість — немає грошей, коли є гроші — немає молодості»...

Сергій МЕЛЬНИЧУК,
власний кореспондент «Голосу України».
Рівне.

НОВА ГАЗЕТА ДЛЯ МОЛОДІ

Чернігів. Таку назву має газета, додаток до обласної молодіжки «Комсомольський гарт», що випускається з 1991 року. «Я+ТИ» виходить у світ 16-тисячним тиражем. До речі, це найвищий тираж серед новонароджених газет області. У додатку друкуються цікаві статті на теми моралі, молодої сім'ї, веселі подробиці, мініатюри.

Віктор БОЖОК.

…конодавців

…Е ЗАБУТИ

**…ону «Про статус громадян,
…арії на Чорнобильській АЕС»)**

…зоні). Брига-
…там по два
…більше.
…еності техні-
…з 30-кіломет-
…і місцевості,
…20—50 мілі-
…ну, а пізні-
…вищим. Ма-
…льним пото-
…езактивувало-
…иниць), і лю-
…200—300 мі-
… А за весь
…10 бер.
…ропускні та
…пункти про-
…нця 1987 ро-
…оботи перепи-
…Києва сотням
…вного пилу і
…обили люди,
…опромінення
…ніж деяких
…сників лікві-
…ів аварії.
…іяльності теж
…ити з робо-
…
…мку, ці люди

повинні визначатися Законом як учасники ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС. Пропоную сформулювати статтю 14 Закону в такій редакції:

«Учасники ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС — громадяни, які брали безпосередню участь в будь-яких роботах, пов'язаних з усуненням наслідків аварії в 30-кілометровій зоні (зона відчуження, п. 1 ст. 2), в зонах безумовного відселення (п. 2 ст. 2), на пунктах контролю та дезактивації техніки», і далі за текстом.

Дивує позиція (мовчання) Київради, Київського міськкому Компартії України, які забули про своє дітище...

Віктор ЛЕВАГІН,
полковник у відставці, викликався на спеціальні збори для ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС з 20 травня по 12 серпня 1986 року.

…анського семінару

…ТИ НЕПРОСТО

«Особливості
…исту нових
…рювання при
…нку» виступи-
…тійної Комісії
… УРСР з пи-
…ої реформи та
…одним госпо-
…илипчук, за-
…стра фінансів
…, перший за-
… юстиції рес-
…ць, науковці,
… правознавці,
…інфіну і Мін-
…вного Суду
…рбітражу рес-
…арники.
…нару сприяла
… форм його
…лекції, бесіди,
…онсультації. У
…є всі три дні
…кваліфіковані
…вали поради з
…итань.
…цілий ланцюг
… документів
… одному: ста-
…ені, а нові не
…мінар допоміг
…стину, допоміг
… Подібні семі-
…им, що сюди
… спеціалістів.
…мають великий
…і дають кон-
…як застосову-
…ці юридичні
…дні постанови
…их і союзних
…на жаль, сьо-
…гато і орієнту-
…не так-то про-
… Рада УРСР
…й пакет еконо-

мічних законів, які з нетерпінням чекають господарники. Відрадно, що на семінарі виступило багато спеціалістів, які або безпосередньо брали участь у розробці цих законів, або досконало знають усі тонкощі нових нормативних актів. Безперечно, впроваджувати нові форми господарювання можуть тільки компетентні спеціалісти. А даний семінар розширив наші знання, — така думка одного з учасників семінару генерального директора львівської кондитерської фірми «Світоч» А. Тавпаша.

— Нас цікавили правові питання роздержавлення і приватизації власності, — розповіли представники одеського акціонерного об'єднання «Пасаж» Н. Прилипська та І. Фартушняк. — На місцях ще не знають, з якого боку до цих питань підходити. Ось уже більше року в нас триває тяганина з обласним управлінням торгівлі щодо викупу підприємства. І тільки втручання Спілки орендарів і підприємців дало змогу вирішити питання на нашу користь. Хоча ще є деякі запитання...

Кожному учасникові семінару було роздано необхідні методичні рекомендації, а з часом буде відправлено і стенографічний звіт, де можна буде знайти відповіді на багато практичних правових запитань.

Леонід БРОВЧЕНКО.

…ИКИ

…овідає голов-
… Рівненських
…жнього фонду
… — Митці за-
…ьше, особливо
… молоді іноді й
…150 карбованців

… сказав один з
…Чорногуза, «ко-
… — немає гро-
…роші — немає

…МЕЛЬНИЧУК,
…спондент «Го-…

Новини з усієї України

ЗАКАРПАТСЬКЕ ЗОЛОТО

Ужгород. Поблизу села Мужієвого Берегівського району виявлено промислове родовище золота.

Досі збереглися залишки штолень середньовічних шукачів золота — саксонських колоністів, які були першими, кому тут пощастило. Та, мабуть, примітивний ручний спосіб видобутку виявився не дуже прибутковим, і промисел на кілька століть закинули. Але залишились перекази і легенди про багатства тутешніх надр. Ось вони й підштовхували закарпатських геологів до пошуку, який тривав майже сорок років. Праця виявилась не марною, а результат — справді золотим.

Берегівське родовище, за всесоюзними мірками, належить до середньопотужних. На карті області окреслено кілька таких «золотих плям».

Тепер в уряді республіки вирішується питання про будівництво в Закарпатті переробного заводу, де, виходячи з природоохоронних вимог, мають намір застосувати безвідхідні технології.

Я. ЯДЛОВСЬКИЙ,
кор. Укрінформ.

ПАМ'ЯТНИК ЛЕСІ УКРАЇНЦІ

Луцьк. Пам'ятник геніальній українській поетесі Лесі Українці відкрито на центральній площі міста Ковеля. Ця подія стала кульмінацією торжеств, які проходять на Волині з нагоди 120-річчя з дня її народження.

Саме на Ковельщині, у приміському селі Колодяжному, де розташований її музей-садиба, жила і працювала видатна письменниця. А природа цієї місцевості і тутешні люди стали реальними прототипами перекладеної на багато мов світу її драми-феєрії «Лісова пісня», що дала назву святу. Вклонитися цим місцям і генію Лесі приїхало багато відомих поетів і письменників, перекладачів і дослідників її творчості з багатьох міст республіки та Союзу, а також літератори українського зарубіжжя з Канади і Польщі.

Святкування ювілею Лесі Українки на Волині не закінчиться в лютому. Цій даті буде також присвячений наступний літній Всесвітній фестиваль українського фольклору «Берегиня». А восени відбудуться Міжнародний симпозіум «Леся Українка і світова культура», а також республіканське студентське фольклорне свято «Лісова пісня».

З. ЖИЖАРА,
кореспондент Укрінформ.

ОСІДЛАВ КОНЯ ІСТОРІЇ ВЕРШ…

На здобуття Державної пре…
імені Т. Г. Шевченка

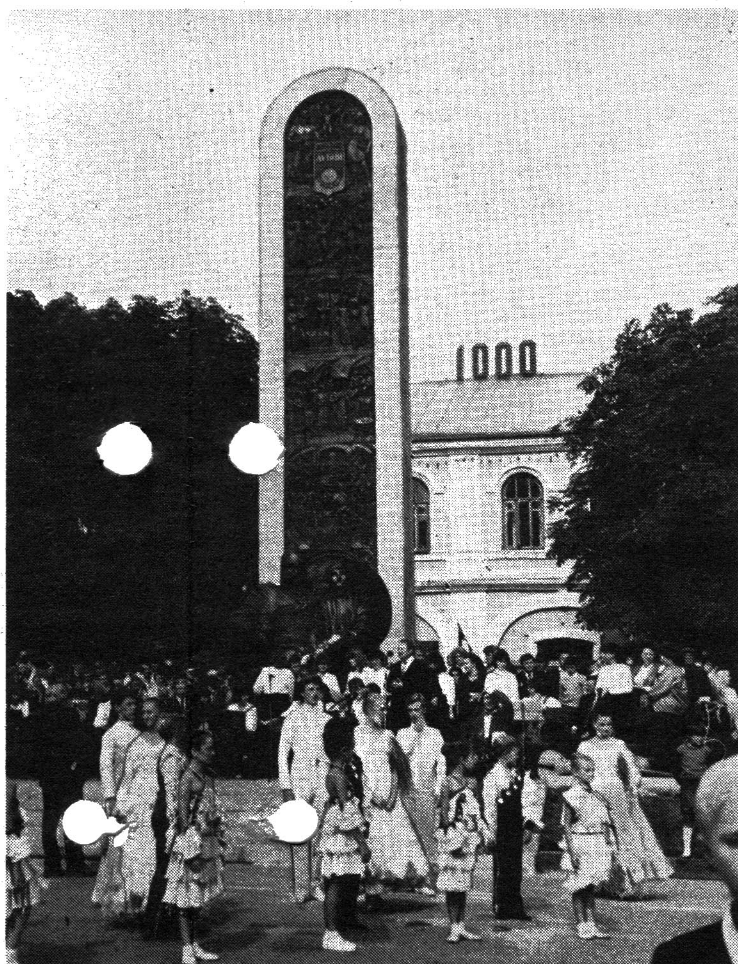

У майстерні заслуженого художника України скульптора Анатолія Куща ніби лише на якусь мить застигли його твори. Здається, варто змахнути чарівною паличкою, як численні скульптурні портрети продовжать ту найголовнішу фразу, на якій вони зупинилися.

Світ мистецьких уподобань Анатолія Куща щасливо продиктований розмаїттям навколишнього життя, з якого він вибирає те, що проливає світло на генну пам'ять людини. Він називає це пошуками кореня життя. Тобто відлік свого художницького часу 45-річний скульптор веде передусім від людини і в історичному контексті. Людина... Хто вона? Яка міцність її душі, яке багатство в ній приспане? Й чому? Де межа отого самозруйнування, коли пам'ять поколінь, трагічно розірвавшись, зависає в бездуховності? Ставлячи ці запитання, художник шукає моральної підтримки в історії народу, звідки, як він переконаний, йдуть потужні заряди енергії, віри, надії. Квінтесенція його — в людському прагненні до свободи, гармонійного життя. Кожна скульптурна композиція А. Куща — це нова творча розвідка в обраній темі.

У 1988 році він створив монумент на честь 1000-ліття Лубен. Міста, славного своєю

історією, яскр…
ням. Розгорта…
складній комп…
му, скульптор…
ловитися водн…
зрозуміло. Він…
ні форми ск…
ми, що читаю…
та книга, набу…
яскравого емо…
По праву па…
центральне м…
став потрібни…
ступним гляда…

Головний …
монумента —…
хлопчика на г…
во поєднавши…
них образи, …
великого тема…
нення композ…
творено істор…
ного міста, а …
нулого цілого…
лива постать …
лює майбутнє…
зв'язку поколі…
якого народ …
тя тут відтво…
образах само…
тецька річ ску…
й притягує у…
ває в парку, …
мент. На його…
лися сюжети …
нулого міста. …
ясністю думк…
маються як н…
ма. Вдивляю…
відчуваєш при…
до історії.

Експрес-інтерв'ю

ПІСНІ ВІД ПАВЛІВА

Можливо, що пісні саме з отакою фірмовою позначкою в недалекому майбутньому займатимуть перші щаблі національних хіт-парадів.

Слухачам Микола Павлів відомий як учасник популярної групи «Канікули», професіоналам — як один з найкращих на Ук[…]ї продюсерів, [ко]мпозиторі[в т]а аранжувальн[ико]в, а віднедавна він ще й художній керівник щойно створеної студії національної поп-музики.

— Миколо, що стоїть за ідеєю створення студії?

— Це моя мрія. Дуже люблю живу роботу з людьми, надто з людьми неординарними. От і вирішив створити для себе оточення з таких людей. Для мене важливий не стільки результат, скільки процес створення чогось нового. Якщо хочете, мені приємно щоразу починати спочатку.

— Тобто, будь-яка творча людина може звернутися до студії і одержить підтримку?

— Так, якщо ми знайдемо спільні інтереси, то допомогу я гарантую.

— Що у вас є сьогодні?

— По-перше, це вже відома група «Канікули», що створювалась як основа студії. Крім того, останнім часом з'явилося чимало дуже цікавих претендентів, з якими студія й планує розпочати роботу.

— Отож, ближчим часом можна чекати сплеску нових «зірок» та популярних пісень, з'являться «хіти від Павліва»?

— Будемо сподіватись.

— Ти працюєш тільки з друзями чи з професіоналами?

— З гарного музиканта намагаюся робити добру людину, а добрій людині допомагаю стати гарним музикантом.

— Як ставишся до популярності та до хіт-парадів? Чому «Канікули» в одному хіт-параді займають перші місця, а в іншому їх може й не бути?

— Популярність — річ дуже суб'єктивна, залежить від багатьох чинників. А щодо «Канікулів» — сподіваюсь, ця група займатиме перші місця у всіх хіт-парадах.

— Чого тобі не вистачає в житті й творчості?

— Почуття свободи. Цього не вистачає усім нам. Хочеться, щоб усі ми почувалися вільними й творчими людьми.

Розмову вела Марія БІЛИК.
Київ.

ДО З'Ї…

На Україні, …
майже 39 ти…
населення, з…
готовка до …
німців СРСР. …

— На цей з…
у Москві 11-…
покладаємо …
сказав у розм…
дентом Укр…
Київського р…
вариства рад…
«Відродження…
робітник Інст…
рування ім…
УРСР Андрій…
Пов'язані вон…
життєво ва…
німецького н…
Майже півві…
два мільйони…
ців було без…
совано і пере…
їх історично…
проживання …
в інших регі…

НОВА ГАЗЕТА ДЛЯ МОЛОДІ

Чернігів. Таку назву має газета, додаток до обласної молодіжки «Комсомольський гарт», що випускається з 1991 року. «Я+ТИ» виходить у світ 16-тисячним тиражем. До речі, це найвищий тираж серед новонароджених газет області. У додатку друкуються цікаві статті на теми моралі, молодої сім'ї, веселі подробиці, мініатюри.

Віктор БОЖОК.

Це ж треба!

Товар — на Товарній

Київ-Товарний — найбільша станція Південно-Західної залізниці щодо обробки безтарних і контейнерних вантажів. Сьогодні її вигляд — незвичайний. Усі тупики, всі колії забито вагонами з контейнерами (на фото).

Така сама картина на багатьох станціях. Щодоби на Південно-Західній залізниці не розвантажуються 597 вагонів, причому більше половини — з вини вантажоодержувачів.

Змінити становище, прискорити шлях товарів до споживача, на думку залізничників, можна, відмінивши централізовані перевезення. А ще слід організувати вантажно-розвантажувальні роботи у дві зміни як на станціях, так і на підприємствах.

Текст і фото Укрінформу.

ГОЛОС України

ДЛАВ КОНЯ ІСТОРІЇ ВЕРШНИК

На здобуття Державної премії УРСР імені Т. Г. Шевченка

У майстерні заслуженого художника України скульптора Анатолія Куща ніби лише на якусь мить застигли його твори. Здається, варто змахнути чарівною паличкою, як численні скульптурні портрети продовжать ту найголовнішу фразу, на якій вони зупинилися.

Світ мистецьких уподобань Анатолія Куща щасливо продиктований розмаїттям навколишнього життя, з якого він вибирає те, що проливає світло на генну пам'ять людини. Він називає це пошуками кореня життя. Тобто відлік свого художницького часу 45-річний скульптор веде передусім від людини і в історичному контексті. Людина... Хто вона? Яка міцність її душі, яке багатство в ній приспане? Й чому? Де межа отого самозруйнування, коли пам'ять поколінь, трагічно розірвавшись, зависає в бездуховності? Ставлячи ці запитання, художник шукає моральної підтримки в історії народу, звідки, як він переконаний, йдуть потужні заряди енергії, віри, надії. Квінтесенція його — в людському прагненні до свободи, гармонійного життя. Кожна скульптурна композиція А. Куща — це нова творча розвідка в обраній темі.

У 1988 році він створив монумент на честь 1000-ліття Лубен. Міста, славного своєю історією, яскравим сьогоденням. Розгортаючи в досить складній композиції велику тему, скульптор намагається висловитися водночас промовисто і зрозуміло. Він насичує пластичні форми сюжетами-рельєфами, що читаються, мов відкрита книга, набуваючи при цьому яскравого емоційного звучання. По праву пам'ятник зайняв центральне місце в Лубнах, став потрібним й естетично доступним глядачам.

Головний смисловий акцент монумента — фігури воїна й хлопчика на постаменті. Сміливо поєднавши два метафоричних образи, скульптор досяг великого тематичного узагальнення композиції, в якій відтворено історію не тільки одного міста, а й героїчного минулого цілого народу. Зворушлива постать хлопчика уособлює майбутнє, неперебутність зв'язку поколінь, традицій, без якого народ — не народ. Життя тут відтворено в реальних образах самого життя. Як мистецька річ скульптура саме цим й притягує увагу всіх, хто буває в парку, де стоїть монумент. На його стелі розгорнулися сюжети з історичного минулого міста. За виразністю і ясністю думки вони сприймаються як народна пісня, дума. Вдивляючись у рельєфи, відчуваєш причетність до часу, до історії.

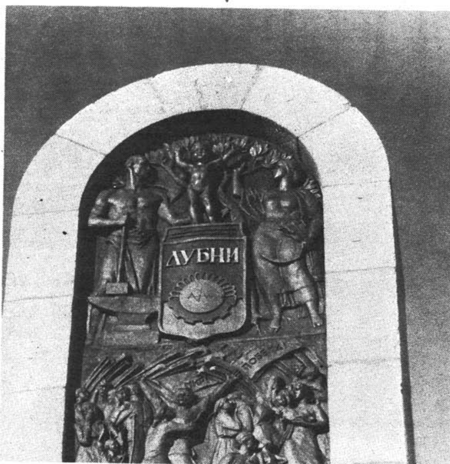

Лубенчани висунули цей твір на здобуття Державної премії УРСР імені Т. Г. Шевченка.

Скульптор продовжує розробляти свою ниву в історичній темі. Підвівся в Новгород-Сіверському Боян — головний персонаж «Слова о полку Ігоревім». Його пісня-слава ніби злетіла з Княжої гори й понеслася вдалечінь над Десною. Осідлав коня в центрі міста славний князь Ігор... А нові задуми вже просяться в ескізи, в моделі...

Людмила БАРАНЕВИЧ.
Київ.

Експрес- інтерв'ю

...НІ ВІД ПАВЛІВА

...пісні саме з ...ою позначкою ... майбутньому ...ші щаблі на... ...радів.

...ола Павлів ві... ...ик популярної ... професіона... ... з найкращих ...юсерів, ...ипо... ...увальн..., а ...це й художній ...створеної сту... ...поп-музики.

... стоїть за іде... ...удії!

...ія. Дуже люб... ...ту з людьми, ... неординар... ...ив створити ...ня з таких лю... ...важливий не ..., скільки про... ...ногось нового. Якщо хочете, мені приємно щоразу починати спочатку.

— Тобто, будь-яка творча людина може звернутися до студії і одержить підтримку!

— Так, якщо ми знайдемо спільні інтереси, то допомогу я гарантую.

— Що у вас є сьогодні!

— По-перше, це вже відома група «Канікули», що створювалась як основа студії. Крім того, останнім часом з'явилося чимало дуже цікавих претендентів, з якими студія й планує розпочати роботу.

— Отож, ближчим часом можна чекати сплеску нових «зірок» та популярних пісень, з'являться «хіти від Павліва»!

— Будемо сподіватись.

— Ти працюєш тільки з друзями чи з професіоналами!

— З гарного музиканта намагаюся робити добру людину, а добрій людині допомагаю стати гарним музикантом.

— Як ставишся до популярності та до хіт-парадів! Чому «Канікули» в одному хіт-параді займають перші місця, а в іншому їх може й не бути!

— Популярність — річ дуже суб'єктивна, залежить від багатьох чинників. А щодо «Канікулів» — сподіваюсь, ця група займатиме перші місця у всіх хіт-парадах.

— Чого тобі не вистачає в житті й творчості!

— Почуття свободи. Цього не вистачає усім нам. Хочеться, щоб усі ми почувалися вільними й творчими людьми.

Розмову вела Марія БІЛИК.
Київ.

З офіційних джерел

ДО З'ЇЗДУ РАДЯНСЬКИХ НІМЦІВ

На Україні, де проживає майже 39 тисяч німецького населення, завершилась підготовка до першого з'їзду німців СРСР.

— На цей з'їзд, який пройде у Москві 11—14 березня, ми покладаємо великі надії, — сказав у розмові з кореспондентом Укрінформ, голова Київського регіонального товариства радянських німців «Відродження», науковий співробітник Інституту електрозварювання ім. Є. Патона АН УРСР Андрій Фольборт. — Пов'язані вони з вирішенням життєво важливих проблем німецького населення країни. Майже піввіку тому понад два мільйони радянських німців було безпідставно репресовано і переселено з місць їх історичного компактного проживання на Україні, Волзі, в інших регіонах до Сибіру, Казахстану, на Урал. І відтоді вони були позбавлені елементарних прав, багато з яких і досі не відновлені. Насамперед йдеться про відновлення державної автономії. Гостро стоїть питання розвитку мови, культури, національних традицій. Сьогодні більше половини німецького населення не знає рідної мови.

Перші зрушення у цьому напрямі вже є. Влітку 1989 року створено Всесоюзне громадсько-політичне і культурно-просвітницьке товариство радянських німців «Відродження». Трохи пізніше постали українське республіканське товариство й наше київське. Починали ми свою діяльність із знайомства з національною історією. Нині при товаристві діє шість груп вивчення німецької мови, організовується художня самодіяльність — маємо хор і дитячу театральну групу. Недавно у Києві зареєстровано німецьку євангельсько-лютеранську громаду, при якій почали діяти курси катехізації і недільна школа. Члени громади чекають на повернення своєї кірхи, яка була побудована у Києві на кошти прихожан ще в середині XIX століття.

А. Фольборт повідомив, що в рамках підготовки до всесоюзного з'їзду 23 лютого відбулися конференції представників німецького населення столиці України, а також Житомирської, Полтавської, Вінницької, Тернопільської, Чернігівської, Волинської, всього 15 областей республіки, на яких обрано делегатів з'їзду. Ще раніше подібні конференції пройшли в Донецькій, Дніпропетровській та Закарпатській областях, де компактно проживає найбільше німецького населення в республіці. Всього від України в роботі першого з'їзду німців СРСР візьмуть участь 20 делегатів.

Ю. ЗАБОЛОТНИЙ.

ВШАНУВАННЯ ПАМ'ЯТІ ВЧЕНОГО

В Інституті філософії АН УРСР відбулося розширене засідання відділення історії, філософії та права АН УРСР, присвячене 125-й річниці від дня народження Миколи Прокоповича Василенка (1866 — 1935), видатного українського вченого та політичного діяча.

Ім'я М. П. Василенка на довгі роки зникло зі сторінок історії. Між тим він був одним з фундаторів Української академії наук. На загальних зборах 18 липня 1921 року його обрали президентом УАН. А в квітні 1924 року М. Василенка було репресовано. До цього часу офіційно ще не реабілітовано, його могила на Лук'янівському цвинтарі не впорядкована.

Сьогодні ми маємо змогу оцінити політичні погляди та наукову спадщину вченого. В постанові президії Академії наук УРСР від 22 грудня 1988 року сказано зокрема: «...Взяти до відома, що другим президентом Академії наук УРСР був Микола Прокопович Василенко; опублікувати статті й документи про час заснування УАН та діяльність М. П. Василенка; розглянути питання про видання його вибраних творів».

Минулого року працівниками Інституту держави та права АН УРСР імені В. Корецького підготовлено й випущено біобібліографію М. Василенка, нині готується до друку тритомне зібрання вибраних творів академіка.

Сьогодні цією знаменною датою ми відзначаємо немовби друге народження людини, чия яскрава особистість, талант та політична діяльність безумовно вплинули на розвиток української історії та науки.

Ірина ХУДОЯР,
юрист.

Це ж треба!

Товар — на Товарній

Київ-Товарний — найбільша станція Південно-Західної залізниці щодо обробки безтарних і контейнерних вантажів. Сьогодні її вигляд — незвичайний. Усі тупики, всі колії забито вагонами з контейнерами (на фото).

Така сама картина на багатьох станціях. Щодоби на Південно-Західній залізниці не розвантажуються 597 вагонів, причому більше половини — з вини вантажоодержувачів.

Змінити становище, прискорити шлях товарів до споживача, на думку залізничників, можна, відмінивши централізовані перевезення. А ще слід організувати вантажно-розвантажувальні роботи у дві зміни як на станціях, так і на підприємствах.

Текст і фото Укрінформу.

СКІЛЬКИ Ж СВОБОДИ ВІДПУСТИТИ

«...народная пресса... гармонически соединяет в себе все ***ИСТИННЫЕ*** *моменты* ***НАРОДНОГО ДУХА****, в каждой газете всецело будет воплощен истинный нравственный дух, как в каждом лепестке розы воплощается ее аромат и душа. Но чтобы пресса могла выполнить свое назначение, необходимо прежде всего не предписывать ей извне, необходимо признать за ней то, что мы признаем даже за растением, а именно: признать, что она имеет свои* ***ВНУТРЕННИЕ ЗАКОНЫ****, которых* ***ОНА НЕ МОЖЕТ И НЕ ДОЛЖНА ПО ПРОИЗВОЛУ ЛИШАТЬСЯ****».*
К. Маркс и Ф. Энгельс. Соч., т. I с. 168—169.

Резонанс

Шановна редколегіє газети «Голос України», шановні члени Президії Верховної Ради УРСР!

Дозвольте висловитися з приводу зверненого до вас вельми цікавого листа Олександра Мороза «Про деякі зауваження з приводу становлення газети Верховної Ради». Власне, лист і готувався, очевидно, для того, щоб, могли сказати свою думку читачі. Я читач дещо давній у цій справі, тому мені було значно цікавіше читати його, ніж, мабуть, окремим людям. Хоча, певен, нікого він не залишив байдужим, ні справжніх уболівальників газети, ні її противників.

Що за відлигою?

Як і більшість з нас, я мав відношення до преси з дитинства, випускаючи шкільну стінгазету. Правда, відзначився тим, що удвох з моїм «заступником» сотворили номер і повісили його, не показавши нікому з старших. Нам це пройшло безслідно. Але директорові школи так не обійшлося. Він був «іменинником» на всіх нарадах («Де таке видано, щоб учні самі вивішували стінгазету?»). Сьогодні, слава Богу, ми дійшли уже і до учнівського самоврядування в школах, але над дорослими досі вистачає вчителів і кожен з претензією на **ІСТИНУ В ОСТАННІЙ ІНСТАНЦІЇ**.

У пресі, як ніде, знаходить відображення розрив між правильною в основних напрямах марксистсько-ленінською теорією і її грубим перекрученням на ділі, навіть глумління над нею. Причому це трапляється найперше «з вини» партійних комітетів. Преса — велика і особлива рушійна сила суспільства. Взявши цю зброю в руки і монополізувавши її, партія досягла завдяки їй на певному етапі великих успіхів. Але швидко ця партійна якість преси стала переростати, за законами діалектики, у її протилежність. Прагнення окремих функціонерів зробити її «кишеньковою» призвело до звуження спектру її дії, перетворення з «трибуни мільйонів» в трибуну групи осіб, а то й однієї особи. Так було при Сталіні, мало що змінилось і по сьогодні. Я це стверджую, маючи певний досвід як практичної, так і теоретичної, педагогічної роботи в галузі журналістики.

Ніщо в суспільстві не відбувається осібно, відірвано, а спроба голови депутатської більшості наставити редакційний колектив видання Верховної Ради на «путь істинний» є, на мою думку, рецидивом застарілої партійної хвороби.

«Нам нужны советские Гоголи и Щедрины», — було проголошено Микитою Хрущовим. І журналістика ожила, допомагаючи партії викорінювати зло. Але раптом «нагорі» спохватились: крапка!!! І тоді з'явився новий афоризм: «Нам нужны подобрее Щедрины и такие Гоголи, чтобы нас не трогали».

У 1957-му я був переведений до новоствореної «Робітничої газети». Доводилось носити передові статті на читання до заввідділом ЦК. **А після тримісячної роботи нас, членів редколегії, терміново покликали на засідання Політбюро ЦК КПУ. Редактор мав блідий вигляд, ми були розгублені і приголомшені. Дізнались, що відділ пропаганди і агітації ЦК КПРС написав на нас погромні «зауваження».** Над усім нашим творчим процесом уже незримо висіла довжелезна указка, якою кілька хвилин вимахував на засіданні перший секретар, а члени Політбюро в унісон піддакували.

Тож облишивши фейлетони, яких начальство не розуміло і до кожного з яких треба було додавати пояснення, що там немає «паплюження радянської дійсності», я перейшов до публікації статей під рубрикою «Бесіди на моральні теми», де вже для «особо непонятливых» пояснення вписувалось в текст. Це йшло по відділу партжиття і пропаганди марксизму-ленінізму, яким я завідував дев'ять років. Ці виступи, а також численні відгуки на них склали солідну основу для кандидатської і докторської дисертацій. Обидві — по філософсько-соціологічному осмисленню ролі преси в морально-політичному житті суспільства. Довелось, природно, найглибше вивчати праці Маркса і Леніна щодо публіцистики і суспільства, а також проаналізувати десятки тисяч союзних, республіканських і зарубіжних видань, не кажучи вже про наших і зарубіжних теоретиків цієї галузі. Моя кандидатська була першою в країні по дослідженню ролі преси в системі морального виховання особи. В цілому пройшла на «ура», хоча й були серйозні застереження. Наприклад, я наводив **положення Леніна про те, що і нагорі і на місцях існують могутні тенденції, які чинять опір критиці, бояться огласки, бояться правди, не хочуть виносити сміття з хати**, і робив висновок, підтверджений фактами, що подібні тенденції існують і досі.

Правовірніше за папу римського?

Розказав це не тільки для того, щоб ще раз показати, як за відлигами наступають морози, а й щоб підтвердити народну думку, що деякі новітні марксисти-ленінці намагаються переплюнути самих Маркса і Леніна.

Дуже не хотілося б зараховувати до них О. Мороза, бо у мене до нього (на відміну від деяких інших депутатів більшості) виробилась певна політичного забарвлення повага. Але факти — вперта річ! Хотів того Олександр Олександрович, чи не хотів, а об'єктивно **він виступив у ролі цензора**. На новому виткові розвитку, на історичному перехресті, коли вирішується доля перебудови, гласності, бути чи не бути їм, а отже, бути демократії, чи ні. Мати народові голос, говорити, нарешті, з світом, як це може більшість народів, чи знову «язик на засов»?

Він від не зовсім популярної в народі ролі цензора, правда, одхрещується: «Мова йде не про цензуру». Але інакше при уважному читанні його «Зауваження» не назвеш. Він, як марксист, це буде категорично, мабуть, заперечувати, хоча це ще менш говоритиме про його безкорисливість, бо для чого ви тоді писали після 18-ти номерів рецензію! Навіщо так спішили? Мабуть, не так собі, а одразу ж після того, як було сказано ініціатором Закону про пресу, що, може, припинити його дію, а новим теледіячем зацензуровано програму «Взгляд». Отже: і ми не ликом шиті, і ми цензуруємо. І ми попереджаємо, на всяк випадок. Але то Президент, архітектор перебудови, а **на якій підставі ви присвоюєте собі право на істину в останній інстанції, право цензора?**

Президент поправився, заявивши устами свого помічника, що то було сказано, аби трохи пригасити пристрасті. Для чого це зроблено у нас, хай скажуть читачі.

Не ображайтесь, Олександре Олександровичу, за одвертість. Але ми з вами в одній партії, і я маю таке ж право давати оцінку, як і ви. Моя оцінка газети, приміром, інша. Можна критикувати досить гостро, не погоджуватись, але нав'язувати свою позицію (це слово ви особливо і не раз виділяєте) — це вже **ЦЕНЗУРА**.

Хто не згоден з цим, тоді він не марксист на ділі, а тільки на словах, що було впродовж нашої історії на багатьох крутозламах і відомо, до чого привело.

Дещо про «новітню пруську цензурну інструкцію», або «Мы все учились понемногу»

Хто «чему-нибудь», а хто «как-нибудь».

Ми з вами учили Маркса і на відміну від частини читачів знаємо, що Маркс не тільки обгрунтовував економічну теорію, щоб випустити «найкрупніший снаряд в голову буржуазії», але й самовіддано боровся за повну свободу преси, за справді вільну, без будь-якого тиску на неї, журналістику. Ви, напевне, пам'ятаєте, що I том творів Маркса і Енгельса відкривається роботою **«Замітки про новітню пруську цензурну інструкцію»**. Та й взагалі з 16 робіт Маркса в цьому томі 6 — присвячені пресі (це також «Дебати шостого рейнського ландтагу (стаття 1-а). Дебати про свободу преси»; «Передовиця в № 179...»; «Комунізм і аугсбурзька «Альгемайне цайтунг», «Заборона «Лейпцігер альгемайне цайтунг», «Виправдання мозельського кореспондента»).

Отож, мабуть, не зайвим буде дещо згадати з марксових робіт на зачеплену тему. Це й читачам буде корисне. І хай вони нас розсудять. Я все-таки думаю, Олександре Олександровичу, що ви, пишучи свої «Зауваження», заглядали до Маркса. Особливо до його **«Заміток про новітню пруську цензурну інструкцію»** (процитуємо дещо з неї за російським виданням творів Маркса і Енгельса, яке є у мене. Том I).

«Цензура — это официальная критика» (с. 14). Отже, офіційна критика, а такою є «Зауваження», підписана титулом «народний депутат» — це цензура. Як не крути!..

«Печать вопреки закону до сих пор была подвержена неуместным ограничениям» (с. 14).

«Мы поставлены в зависимость от темперамента цензора... Если вы хотите быть последовательными ..., то запретите **слишком серьезно и слишком скромно** исследовать истину...» (с. 14).

Це — Маркс, а ось та **зловісна цензурна інструкція**. Він її цитує:

«...**непременно** предполагается, что **тенденция** соображений, высказанных относительно мероприятий правительства, не является враждебной и злонамеренной, а доброжелательной, и от цензора требуется добрая воля и понимание, дабы он умел отличить одно от другого... цензоры должны также обращать **особенное внимание на форму и тон**... сочинений и не разрешать их печатание...» (с. 14).

І Маркс робить висновки щодо таких інструкцій:

«Писатель, таким образом, становится жертвой **самого ужасного терроризма**, подвергается **юрисдикции подозрения**. Законы против тенденции, законы, не дающие объективных норм, являются террористическими законами».

«Законы, которые делают главным критерием **не действия как таковые, а образ мыслей** действующего лица, — это не что иное, как **позитивные санкции беззакония**» (с. 14).

«Закон, карающий за образ мыслей, **не есть закон, изданный государством** для **его граждан**, это — **закон одной партии против другой**... Это — закон не единения, а разъединения, а все законы разъединения реакционные... Они — невольный крик нечистой совести» (с. 15).

А ось що каже в статті **«Дебаты о свободе печати»**:

«Закон о печати есть... законодательное признание свободы печати... Предупредительный закон есть, **следовательно, бессмысленное противоречие»** (с. 63). А як нам через 150 років розуміти переджувальні «Зауваження»?

І далі:

«Свободная печать — **это** зоркое око народного духа», «говорящие узы», «откровенная исповедь народа перед самим собой». «Она — духовное зеркало, в котором народ видит самого себя. Она дух государства, который доставляется в каждую хижину... Она всесторонняя, вездесуща, всеведуща» (с. 65—66).

«Пошло, по-рыночному они прицениваются: **сколько свободы должно быть отпущено свободе печати?»** (с. 80).

А ось що писав Маркс у статті «Заборона «Лейпцігер альгемайне цайтунг»:

«...народная пресса... гармонически соединяет в себе все **истинные** моменты **народного духа**... в каждой газете всецело будет воплощен истинный нравственный дух, как в каждом лепестке розы воплощается ее аромат и душа. Но чтобы пресса могла выполнить свое назначение, необходимо прежде всего не предписывать ей извне, необходимо признать за ней то, что мы признаем даже за растением, а именно: признать, что она имеет свои **внутренние законы**, которых **она не может и не должна по произволу лишаться»**. К. Маркс и Ф. Энгельс. Соч. т. 1, с. 168—169.

(Закінчення на 7-й стор.).

СВОБОДІ «ГОЛОСУ УКРАЇНИ»?

«І вільний, і на прив'язі»

Є така притча.

Так зрозумів я **позицію** автора **«Зауважень з приводу становлення газети Верховної Ради»** О. Мороза, іншими словами: «і відпускай, і тримай на прив'язі», Я не випадково виділив слово «позиція», бо вся спрямованість листа народного депутата зводиться до того, щоб газета мала **позицію в його** розумінні. Але він чомусь не помітив, що ця позиція у газети є. І чітка, на мій погляд. Вона, по-моєму, витікає з глибокого розуміння реалій сьогоднішнього, а не вчорашнього дня. І висловлена назві — «Голос України» (а не «Голос Верховної Ради» чи «Голос депутатської частини...») і у визнанні загальнолюдських духовних цінностей: **«Думки авторів публікацій в «Голосі України» не завжди збігаються з точкою зору редакції»**.

Це — позиція.

Позицію ж автора «Зауважень» — зробити, щоб усі думки збігалися з його думкою, а також, щоб **особливо** були дотримані «форма і тон», чого **особливо** вимага- «Новітня пруська цензур-інструкція», — видно і без збільшувального скла.

Але він (хотів того чи ні) вступив у протиріччя з проголошеним недавно і багатократно підтверджуваним курсом КПРС на визнання **ПРІОРИТЕТУ ЗАГАЛЬНОЛЮДСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ.**

Коли вже про «форму і тон», то дозволю собі навести дещо з підкресленого мною у «Зауваженнях». Автор їх у позі ментора.

«Було б передчасно критикувати газету... але», «щоб не зробити серйозних помилок». (А це що таке? Право на істину в останній інстанції? Терміни випробувані з арсеналів партійних постанов типу «О серьёзных ошибках в работе журналов «Звезда» и «Ленинград». Далі: «лице... занадто нечітке», «щоб це позначилось на якості». «А що ж таке «якість газети»?». Це ще ніхто в світі не довів. Ви ж не мали на увазі якість паперу, чи не так? А що таке «чітке — нечітке»? У моєму розумінні одне, у вашому — інше. Ви мені, як читачеві, нав'язуєте ваше. На підставі якої новітньої інструкції **може дозволяти собі народний депутат цю репресивність по відношенню до мене** як читача і громадянина? О. Мороз може сказати, що він висловив свою думку. Але він — народний депутат і голова більшості у Верховній Раді. Більше того, він оперує навіть «апаратними» термінами: «викликає чимало запитань у читачів стосовно **позиції** газети». Отже, у нього є підготовлені кадри, які уже й здійснюють соціологічні опитування **чималої** частини читачів?

Мене як професіонала-журналіста і вченого, автора багатьох публікацій про пресу порадувала така висока підготовленість О. Мороза в галузі аналізу преси. Маючи менторський характер, деякі повчання звучать, правда, як «новітні відкриття», але все ж приємно. Наприклад: «в будь-якій газеті особливу роль відіграє фото», «другий план», «треба надзвичайно обережно користуватися словом», «банальність, стереотипність думок і висновків», «чимало публікацій переобтяжені претензіями» (!!?), «Редакції варто уважніше працювати з словом» і т. д.

А ось уже — вирок: «Протиставлення дійсності ідеалізованому минулому чи бажаному майбутньому, схоже, стає **позицією газети».** Даруйте, але це ж — **закон людської психіки,** це органічна риса душі народу. «От колись було». Цей закон і повинен відображатися в «духовному дзеркалі, в якому народ бачить самого себе» (Маркс).

Я сказав «вирок» — і мені страшно стало, Згадав, як били талановитого поета і світлу людину Максима Рильського (я ще в школі вчився), звинувачуючи: «заради ідеалізації минулого проміняв свої політичні погляди».

Невже усе повертається «на круги своя»?

Не дай Боже, не допусти Господи!

І на закінчення «деякі зауваження» з галузі політології, психології, логіки і граматики.

Перше. Безсумнівно, О. Морозу знайомий такий термін: **«Духовне виробництво».** Він впроваджений в науку **Марксом.** Великий класик виділяв дві форми духовного виробництва: функціонально задану і універсально - спадкову. В першій індивід діє лише як носій якоїсь функції, поле його діяльності викривлене і звужене готовими, заздалегідь заданими передумовами. У другій індивід включається у розвиток як «загальна виробнича сила», здійснює «вільне духовне виробництво даної суспільної формації» (К. М. и Ф. Э., т. 26, ч. 1, с. 280). Саме ця універсально - спадкова форма і є, за думкою Маркса, комуністичною.

До якого ж «комунізму» ви, комуніст, штовхаєте колектив творчих індивідів, а з ними й читачів нової газети? Але ми псевдокомунізм (у його т. зв. першій **фазі**) уже відчули на своїй шкірі і кістках.

Не штовхаєте? У вас є про «виконання газетою» «своїх функцій». Але їх ви розумієте не за Марксом, як загальнолюдські універсально-спадкові, а як функціонально задані, тобто ті, на яких утвердилась і трималась реакційна командно-адміністративна система, яку ви й самі не раз проклинали з високої трибуни.

Рецидивом цієї системи є «Зауваження» — один з різновидів команди.

Нарешті, признаюсь, я щиро позаздрив вашому багатющому «інтелектуальному арсеналу», майже такому, який відзначали, коли з'явився досить відомий нінандреєвський «маніфест». (Правда, потім злі язики чесали, що на ту її статтю працював чималий апарат).

У чому я повністю згоден з Вами, Олександре Олександровичу, то це хай більше газету роблять самі читачі. Голос народу України в «Голосі України». Це не лише прекрасно, це й чудова «виробнича сила», яка поведе нас до розквіту, попри всі морози й приморозки. І хай читачі самі її оцінюють. З універсально-спадкових, народних позицій, а не з кабінетно - викривлених функціонально заданих команд.

Іван ВАЛЬКО,
професор, доктор філософських наук.

ВИДАВЦІ ВСІХ ГАЗЕТ, ЄДНАЙТЕСЬ!

ЛИСТ ДЕРЖАВНОГО КОМІТЕТУ УРСР ПО ПРЕСІ

ДЕРЖАВНИЙ КОМІТЕТ УРСР ПО ПРЕСІ ІНФОРМУЄ: СКЛАЛАСЯ КРИТИЧНА СИТУАЦІЯ ЩОДО ВИДАННЯ КНИГ, ГАЗЕТ ТА ЖУРНАЛІВ.

Державний комітет УРСР по пресі інформує державні і громадські організації, установи, об'єднання, асоціації, підприємства, кооперативи, засновників друкованих періодичних видань про критичну ситуацію у виданні книг, газет та журналів.

За останні роки у поліграфічне виробництво республіки було широко впроваджено один з прогресивних видів друку — офсетний. При цьому постачання відповідного устаткування, матеріалів, насамперед, офсетних пластин, фототехнічної плівки, здійснювалось у рамках країн — членів РЕВ на основі спеціалізації та кооперування. За відомих подій, що відбулися в країнах Східної Європи, надалі такі поставки можливі лише при розрахунках вільно конвертованою валютою. Оскільки вітчизняна промисловість такої продукції практично не виготовляє, а в союзному і республіканському бюджетах не передбачається валютних ресурсів для її закупок, ряд видавництв, поліграфічних підприємств змушені будуть різко скоротити випуск друкованої продукції. У світ не вийде значна частина газет, журналів, книг.

Тому комітет звертається до засновників періодичних видань, усіх зацікавлених сторін із пропозицією сконцентрувати на єдиному рахунку валютні кошти. Це дасть змогу придбати необхідні поліграфічні матеріали та забезпечити гарантований випуск відповідних видань.

Пропозиції прохання надсилати за адресою: 252601, м. Київ-1, Прорізна, 2, Державний комітет УРСР по пресі.

Цього листа ми попросили прокоментувати заступника голови Держкомітету УРСР по пресі В. ШАМРАЯ:

— Стан поліграфічної промисловості республіки дійсно драматичний. Про труднощі з папером уже сказано багато. Але це не єдина проблема. Є й інші, не менш гострі та болючі. Впродовж останніх років у галузі докладалось чимало зусиль для модернізації виробництва. Замість застарілих, нерідко шкідливих для здоров'я людини технологій, активно впроваджувались більш прогресивні виробничі процеси. Це, насамперед, фотографічний набір та офсетний друк. Варто наголосити, що сьогодні в Україні приблизно половина книг, газет і журналів випускаються саме за такою технологією. Для забезпечення таких обсягів друкованої продукції наша країна одержувала з ЧСФР та колишньої НДР офсетні пластини і фототехнічну плівку. Поставки здійснювались на основі спеціалізації та кооперування країн — членів РЕВ. Але нині в економічних відносинах СРСР з країнами Східної Європи відбуваються докорінні зміни. Зарубіжні партнери готові поставляти плівку і пластини, але лише за тверду валюту. Союзний уряд, Державний комітет СРСР по пресі повідомили, що дефіцит вільно конвертованої валюти не дасть змоги в 1991 році здійснити централізовані закупки таких матеріалів. На жаль, поки що нічим не може зарадити й уряд України. Як наслідок, відсутність фототехнічних плівок і пластин неминуче призведе до різкого скорочення обсягу виробництва. Це буде відчутним ударом і по тих, які працюють у галузі, і по читачах, які не одержать багатьох книг, газет, журналів.

Як вихід комітет пропонує всім, хто не байдужий до рідної культури, а отже й долі національного книговидання, об'єднати свої зусилля. Йдеться про те, щоб засновники періодичних видань, підприємства, об'єднання, установи, організації в силу своїх можливостей виділили валютні кошти для придбання необхідних матеріалів. При цьому засновнику того чи іншого періодичного видання буде гарантовано випуск саме його газети чи журналу.

Гадаємо, що такі можливості знайдуться. Адже нерідко валюта використовується на придбання товарів далеко не першої необхідності.

Подаючи таку пропозицію, комітет сподівається на позитивне ставлення всіх, кому не байдужа доля національної культури.

«Гаряча» лінія

Саддам Хусейн наказав розпочати організоване виведення іракських збройних сил з Кувейту — повідомило радіо Багдада. У повідомленні також міститься заклик до Радянського Союзу зробити все можливе, щоб Рада Безпеки ООН прийняла резолюцію про негайне припинення воєнних дій. Радіо Багдада заявило, що іракські війська відходять на позиції, які вони займали до 1 серпня, тобто перед вторгненням у Кувейт. Згадане радіоповідомлення надійшло всього через кілька годин після того, як Раді Безпеки ООН представлено на розгляд ще одну мирну пропозицію СРСР. Вона передбачає встановлення конкретної дати припинення вогню.

У зв'язку з рішенням Іраку представник Білого дому наголосив, що Вашінгтон не мав офіційних контактів з Багдадом, і тому бойові дії поки що продовжуватимуться. Також було заявлено, що уряд США не переглядатиме свого плану припинення війни, який вимагає від Іраку виконання умов усіх резолюцій ООН. Іракський президент, зазначив представник американської адміністрації, має можливість у будь-який час виконати вимоги, що містяться у плані Сполучених Штатів.

Тим часом, як повідомляє командування багатонаціональних сил, з Кувейту до Іраку рухається велика кількість танків і військовослужбовців противника. А тисячі виснажених, голодних і деморалізованих іракських солдатів здаються у полон союзним військам, що наступають.

Згідно з інформацією закордонної преси, в полон уже захоплено щонайменше 25 тисяч іракців.

Незважаючи на відступ, Ірак не припинив ракетних обстрілів позицій союзних сил. Учора ракета «Скад» влучила в американську казарму, розташовану на саудівській території. В результаті 12 солдатів загинуло, а 25 поранено. Крім того, невідома доля ще 40 військовослужбовців США.

ЧЕРЕЗ СТІНКУ НЕ ДОМОВИШСЯ

Актуальне інтерв'ю

УГОРЦІ НА УКРАЇНІ, УКРАЇНЦІ В УГОРЩИНІ: ЧИ Є ПРОБЛЕМИ?

Цими днями у нашій республіці перебувала делегація Угорської Республіки, яку очолював державний секретар з питань національних меншостей при канцелярії прем'єр-міністра доктор Геза ЕНЦ. Кореспондент «Голосу України» звернувся до шанованого гостя з запитаннями.

— Пане державний секретар, яка мета вашого візиту на Україну?

— Безпосереднім приводом до нього стало створення у Львові Товариства українських угорців. На установчу конференцію мене й запрошено. Для нас факт народження нового національного осередку дуже важливий якраз з огляду на ту обставину, що майже третина угорської нації проживає за межами нашої країни. Зокрема, три з половиною мільйони угорців — у сусідніх державах, а ще півтора мільйона — за океаном.

Приміром, на території Закарпаття проживає — за різними даними — від 150 до 170 тисяч угорців. Там створено Угорське культурне товариство. Черговим таким осередком стане львівська організована громада, про яку я вже говорив. Такі товариства, до речі, створені і в інших регіонах Радянського Союзу.

Проте є ще одна мета мого візиту — більш глобальна. Вона пов'язана з питанням вироблення перспективи розвитку відносин між Угорською Республікою та Україною. Одним з її аспектів є питання про національні меншості. Уже готовий текст декларації щодо їх становища, яку буде підписано міністрами закордонних справ Угорщини й України незабаром. До цього документа увійшли принципи, які вважають «своїми» обидві наші країни. Фактор укладання цієї декларації стане важливим щаблем у розвиткові угорсько-українського співробітництва. Про те, що уряд України прагне плідно вирішити питання щодо національних меншостей, свідчать і його повсякденний підхід до цього питання, і діяльність України на зовнішньополітичній арені, зокрема, ініціативи, висунуті нею на останній у часі сесії Генеральної Асамблеї ООН.

Ми обмінялися з вашим міністром закордонних справ паном Зленком думками з широкого кола проблем, у тому числі щодо майбутньої Консульської конвенції між Угорщиною та Україною. Зокрема, у рамках її реалізації очікується відкриття нових консульств. Коли це відбудеться — то залежить від наших спільних зусиль. Під час бесіди у пана Зленка ми довідались, що не буде протидії цій Конвенції з боку союзного уряду, зокрема,— щодо відкриття відповідних консульських установ в Угорщині й на Україні.

— Зараз прийшов час, коли ми говоримо правду. Громадськість стала свідком того, як по-різному ставляться до угорської меншості у тій чи іншій країні і до чого це ставлення інколи призводить, — я маю на увазі політику колишніх властей Румунії. Отже, якщо говорити чесно, то як, на вашу думку, живеться угорській меншості на Україні?

— Мені здається, сам факт існування організованої угорської меншості у вашій республіці свідчить про те, що цій меншості створені умови для збереження її самобутності, мови, культури. Ми дуже раді бачити, що зникла стіна, яка відділяла народи Угорщини та України, що права угорців реалізуються у конкретному житті. До речі, це стосується не лише сьогодення, а й минувшини: ми й раніше не спостерігали антиугорських настроїв на Закарпатті. На жаль, не можна так сказати щодо ставлення до угорців на території деяких інших сусідніх країн. Що ж до економічного становища угорців за рубежем, то — це стосується Європи — подеколи розвиток діаспори утруднюється її низьким економічним становищем, зокрема браком капіталу, яким вона могла б скористатися. Проте мені здається, що, відповідно до процесів оновлення, яке відбувається у Радянському Союзі, угорську національну меншість у вашій країні чекають хороші перспективи, зокрема, якщо буде створено умови для вільного підприємництва.

— Яке, на думку угорської сторони, становище української національної меншості у вашій країні?

— Звичайно, якщо дивитись на речі з політичної точки зору, то було б неправильно розділяти питання про національні меншості в Угорщині й за рубежем. Ставлення угорського уряду до цих меншостей дуже уважне й має обопільний характер. Ми прагнемо створити умови, сприятливі для національних меншостей, які проживають в Угорщині. Звичайно, важливим є фактор самого цього проживання: чи національна меншість є компактною, чи вона «розкидана» по всій країні, наскільки зберегла самобутність, якими є проблеми, що перед нею стоять. Ми вважаємо головним принцип «позитивної дискримінації», згідно з яким кожна з національних меншостей не може користуватись будь-якими привілеями на тлі іншої і за її рахунок. Більш конкретно вам відповість мій співробітник, якого я хочу представити. (До розмови вступає головний радник державного секретаря І. Ідярто).

Ми з радістю відзначаємо той факт, що недавно було створено товариство українців, які проживають на території Угорщини. До речі, воно об'єднало не тільки українців, а й угорців — тих, хто прагне поглибити свої знання щодо культури вашого народу, допомогти розквітові української культури, мови, поліпшити становище українців, які проживають в Угорщині. На території нашої країни (сході та північному сході) розташовано приблизно п'ять українських сіл, населення яких дуже тяжіє до України. Ми називаємо їх русинами, оскільки вони походять з Закарпаття. Ці «острівці» русинів, які проживали в Угорщині ще з початку вісімнадцятого століття, на жаль, протягом останніх сорока років пройшли інтенсивні процеси інтеграції, розмивання, входження до угорського населення. І, в принципі, ми не приділяли уваги їх самобутності, а просто розглядали їх як таких, що входять до словацького населення. Чи то виправданням, чи то поясненням того факту, коли їх помилково відносили до словаків, є та обставина, що вони мігрували сюди разом із словаками з колишньої словацької території. Ми сподіваємося, що велику допомогу в ім'я того, аби вони зберегли власну етнічність, самобутність, культуру, подадуть й угорські власті і товариство, про яке йшлось вище, і, напевне, уряд України.

— Дякуємо за бесіду.

Інтерв'ю провів Володимир САВЦОВ.

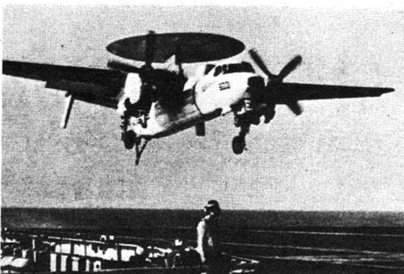

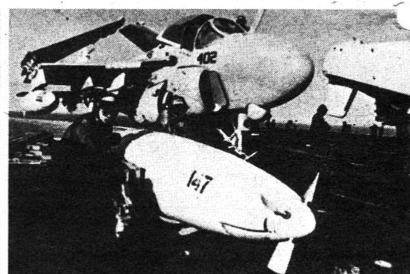

В Перській затоці міжнаціональні сили використовують найсучаснішу військову техніку. Завдяки цьому вдається обминати несподіванки, які можуть виникати в пустелі. Водночас американським спеціалістам відомі особливості іракського озброєння, що сприяє ефективному використанню зенітних комплексів «Петріот» і літаків-бомбардувальників.

Фото з журналу «Аль-Хуррія».

Експрес-інформація

ДОПОМОГА ЮНИМ КИЯНАМ

Рената Фойгт приїхала до столиці України з Саксонії — найбільшої за кількістю населення та економічним потенціалом серед нових земель Німеччини. Вона — професіональний перекладач російської і польської мов, розуміє по-українськи, бо не вперше у нашій республіці. Рената працює у Товаристві німецько-радянської дружби з 1977 року, нещодавно обрана заступником голови товариства «Саксонія — СРСР».

— Що цього разу привело вас на Україну!

— Київ — кінцевий пункт маршруту автокаравану з 76 тоннами вантажу доброчинної допомоги для юних жителів міста, насамперед тих, хто постраждав унаслідок чорнобильської біди. Найактивнішу участь у цій благородній справі взяли жителі Дрездена, Лейпціга та інших міст Саксонії. Ми навіть не змогли у них усе прийняти...

За взаємною домовленістю з німецькою стороною, вантаж вирішено передати Дитячому фонду спілки «Чорнобиль», фонду милосердя і здоров'я «Лелека», дитячим медичним закладам Печерського району Києва, людям похилого віку. 16 тонн вантажів за нашим маршрутом було передано дитячим і лікувальним закладам Львова і Житомира.

— Скажіть, а що конкретно мається на увазі під цією доброчинною допомогою!

— Насамперед, це прилади для переливання крові, лікарські препарати, перев'язувальні матеріали, вітаміни, зібрані невеликими фірмами, і Товариством Червоного Хреста з Лейпціга. Крім цього, прибули посилки з продовольством і дитячим харчуванням, одяг для дітей. Коли я поспішала до Києва, в Саксонії тривало благодійне збирання коштів для київських дітей. Скільки зібрали, поки що не знаю. Приїду — уточню. Мені і моїм колегам дуже хотілось би, щоб уся ця допомога безпосередньо потрапила юним киянам.

Інтерв'ю провів Олексій ЛАЗУРЕНКО.

ПАМ'ЯТІ ІВАНА БОГУНА

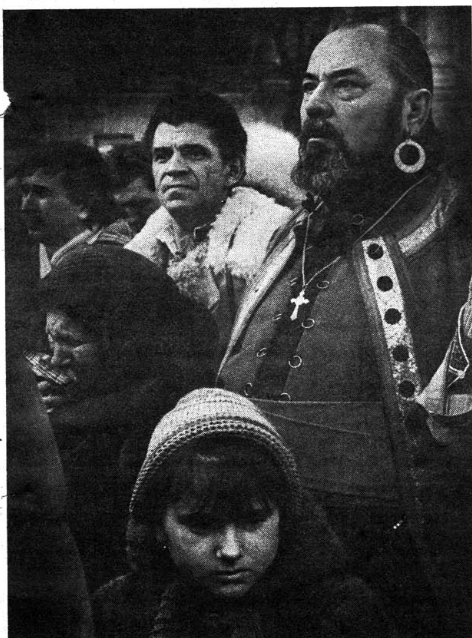

Іван Богун — вінницький козацький полковник. Після поразки повстання 1637—1638 років разом з частиною запорожців вийшов на Дон, де якийсь час був отаманом. Брав активну участь у визвольній боротьбі українського народу 1648—1654 років, у якій проявив себе талановитим воєначальником, очолював повстання 1659 року проти польської шляхти.

Про це розповіли на прес-конференції 20 лютого голова координаційної ради Руху народний депутат України М. Поровський і кандидат історичних наук О. Апанович. На Україні, повідомили вони, стихійно йде процес утворення козацьких товариств і братств. Тільки в Київській області їх уже налічується більше десяти. Але, на відміну від Кубані і Дону, в республіці ще не створено структур козацьких об'єднань, подібних до тих, які існували в минулому.

Козацька акція 24 лютого включала панахиду в Покровській церкві Києва, хресний хід до площі Богдана Хмельницького, де відбувся поминальний мітинг.

Після козацької акції буде розгорнуто організаційну роботу по формуванню структур козацького товариства, підготовку до проведення козацького круга регіону, а потім і Всеукраїнської козацької ради.

Акція пам'яті Богуна, який виступав за незалежність України і не взяв участі в Переяславській раді, повинна, на думку її організаторів, підказати народові республіки, яку йому зайняти позицію в ході референдуму в питанні Союзу РСР, що має відбутися 17 березня.

Фото Олександра КЛИМЕНКА.

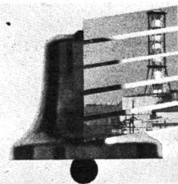

ЯДЕРНИЙ «ПИРІГ»

ДОВКОЛА І ВСЕРЕДИНІ «САРКОФАГА»

У ПРЕСІ ВЖЕ БУЛО КІЛЬКА ВИСТУПІВ УЧЕНИХ, ЯКІ СТВЕРДЖУЮТЬ, ЩО ЯДЕРНЕ ПАЛИВО В «УКРИТТІ» ПЕРЕБУВАЄ У ГЛИБОКО ПІДКРИТИЧНОМУ СТАНІ, А МОЖЛИВІ РУЙНУВАННЯ КОНСТРУКЦІЙ ВСЕРЕДИНІ «УКРИТТЯ» НЕ ПРИЗВЕДУТЬ ДО ЛАНЦЮГОВОЇ РЕАКЦІЇ, ЯКА ВИНИКАЄ САМА. ЯКЩО ТАК, ТО ЧОМУ Ж НАВІТЬ ЧЕРЕЗ ЧОТИРИ РОКИ НЕ СКЛАДЕНО НАЙГОЛОВНІШОГО ДОКУМЕНТА — ТЕХНІЧНОГО ОБГРУНТУВАННЯ ЯДЕРНОЇ БЕЗПЕКИ КОЛИШНЬОГО 4-го БЛОКА? ЦЬОГО ДОКУМЕНТА НЕМАЄ ТОМУ, ЩО ЩЕ НЕ ЗАКІНЧЕНІ ПОШУКОВІ РОБОТИ УСЕРЕДИНІ «САРКОФАГА». А ЯКИМИ БУДУТЬ ОСТАТОЧНІ РЕЗУЛЬТАТИ, ПОКАЖЕ ТІЛЬКИ ЧАС...

НЕВТІШНІ ПЕРСПЕКТИВИ

З райдужними заявами у пресі не виступали працівники лабораторії дослідження палива в колишньому четвертому блоці Комплексної експедиції Інституту атомної енергії імені І. Курчатова. Не виступали, бо ці мужні й безкомпромісні люди керуються не уявою, а результатами досліджень. А їх поки недостатньо, щоб робити остаточні висновки.

Втім, для заспокоєння, а точніше — для чергового обману людей, технічне обгрунтування ядерної безпеки колишнього 4-го блоку може бути складене у гарячковому темпі за вказівкою згори. Але яка буде якість цього документа! І яку дорогу ціну може бути за нього сплачено...

Чим же загрожує нам «саркофаг»?

Загальна площа щілин в ньому становить 1500 (одну тисячу п'ятсот) квадратних метрів. У колишній реакторний зал взимку намітаються цілі кучугури снігу, а під час зливи по коридорах зруйнованого блоку потоками тече вода. Так от, на думку дослідників «саркофага», вимивання водою ядерного палива з верхніх приміщень 4-го блока і нагромадження його в нижніх, а також пересування паливних мас внаслідок обвалів може створити критичну масу і призвести до ланцюгової реакції, яка виникає сама...

Ось конкретний приклад, записаний мною під час розмови з начальником групи по вимірюванню нейтронних потоків і гамма-випромінювань А. Воробйовим: «Вночі 24 червня 1990 року сторожовим нейтронним детектором, уведеним раніше через бурильну свердловину в приміщення 304/3 (воно знаходиться з північного боку від реакторної шахти 4-го енергоблока), було зафіксовано зміну нейтронно-фізичних параметрів маси, яка містить ядерне паливо. Замість звичайної швидкості — 2,5 імпульса за секунду — детектор почав фіксувати близько 4-х імпульсів. Коли ми переконалися, що детектор і вся реєструюча апаратура працюють в штатному режимі, динаміку зростань імпульсів продовжували вивчати ще протягом кількох діб. Після того, як процес змін нейтронно-фізичних параметрів підійшов до непередбачуваної межі, у цю паливну масу через спеціально пробурену свердловину в ніч з 29 на 30 червня у 23 год. 37 хв. і в 0 год. 55 хв. 30 червня було введено ефективний нейтронний поглинач — водяний розчин азотно-кислого гадолінію. Після цього до середини дня 1 липня параметри нейтронних потоків повернулись до висхідного стану.

Передбачувані причини цієї ситуації — потрапляння води в паливну масу...».

Блискавка сяйнула, але, на щастя, грім не прогримів...

Грізну небезпеку як для «саркофага», так і для його ядерної начинки становить також сильний землетрус.

В історичних хроніках, що збереглися, є такі рядки, які свідчать про страшні катаклізми 1230 і 1510 років.

Враховуючи міцність будівництва в минулі сторіччя, спеціалісти кооперативу «Природа», створеного при Українському республіканському комітеті захисту миру, вважають, що сила цих землетрусів становила не менше 7 балів.

Конструкції «саркофага» розраховані на 6 балів.

Сильний землетрус небезпечний насамперед тим, що внаслідок аварійного стану колишнього 4-го енергоблока можуть статись обвали його конструкцій і переміщення паливних мас. А це може призвести до створення критичної маси. Вкрай небезпечне і зруйнування самого «саркофага», оскільки станеться величезні викиди радіоактивного пилу в повітря.

МРІЯ ПРО «ЗЕЛЕНУ ГАЛЯВИНУ»

Який же вихід з цієї ситуації? Можливі кілька шляхів.

Оскільки «саркофаг» — споруда тимчасова, то логіка підказує: треба зводити навколо нього «Укриття-2». Але якщо почати споруджувати «Укриття-2», то воно своєю величезною вагою може «продавити» грунт, і внаслідок цього завалиться не тільки «новобудова», а й «саркофаг».

Безрадісна перспектива...

Добре знаючи про це, начальник лабораторії дослідження ядерного палива у четвертому блоці К. Чечеров у розмові висловив свою ідею. Вона полягає в тому, що замість будівництва «Укриття-2» Костянтин Павлович вважає за необхідне добудувати і зміцнити вже існуючий «саркофаг» з тим, щоб він був справді герметичний, з системою вентиляції і фільтрів для утримання радіоактивного пилу...

А ось генеральний директор виробничого об'єднання робототехніки й аварійновідновлювальних робіт «Спецатом» Ю. Самойленко твердо переконаний, що замість «саркофага» повинна бути «зелена галявина». У травні 1989 року він говорив: «Я офіційно заявляю, що наше об'єднання готове приступити до цієї роботи. Приблизна сума витрат на демонтаж становитиме близько 200 мільйонів карбованців. Скажете, багато? А чи не багато на його утримання витрачати щорічно десятки мільйонів? І це при тому, що ми врешті-решт все одно прийдемо до необхідності його демонтажу. Адже «саркофаг» — це не могильник, а тимчасовий спосіб захисту. Тимчасовий! Можу назвати строки демонтажу. Чотири роки на ліквідацію активної зони, а далі як завгодно швидко або як завгодно повільно — в залежності від можливостей».

Можна було б дорікнути Юрію Миколайовичу за те, що все це він сказав у запалі передвиборної боротьби. Але ні! В серпні 1990 року Ю. Самойленко говорив: «Для розбирання «саркофага» достатньо 300 чоловік. І коштувати це буде приблизно 1,5 мільярда карбованців. Берозатрати при цьому становитимуть не більше 5 бер на рік на одного працюючого. Тобто усе буде в межах припустимого для персоналу атомних станцій.

Для розбирання «саркофага» зараз є необхідна техніка, відпрацьована технологія, навчені люди...».

Після розмови з К. Чечеровим у мене була тривала зустріч з Ю. Самойленком. І насамперед слід сказати, що шлях до «зеленої галявини», якщо до цього дійде, починатиметься не зі зруйнування самого «саркофага», як уявляють собі багато читачів, а з його «розмінування». Тобто вилучення найнебезпечнішого — ядерної начинки. Ну, а сам «саркофаг» після цього може ще довго стояти, як пам'ятник нашій Системі і як символ мужності тим, хто його збудував...

На підтвердження своїх слів Ю. Самойленко ознайомив мене зі схемами і малюнками, на яких показано принцип пропонованого проекту розбирання «саркофага». Передбачається, що проникнення роботів у реакторний зал і транспортування вилученої паливної маси за його межі здійснюватиметься через повністю герметичну похилу галерею, яка «уріжеться» під дах «саркофага», не порушуючи його цілісності. Увесь процес — від переробки, компактування і тимчасового складування особливо небезпечних радіоактивних відходів до вивезення в спеціальні могильники на довічне зберігання — повністю ізольований від зовнішнього середовища.

Як стверджують багато спеціалістів, вилучення радіоактивних нутрощів «саркофага» — це таке ж складне завдання, як і політ на Місяць...

А ХТО БУДЕ ПРАЦЮВАТИ?

Поки ж сувора реальність така, що об'єкт «Укриття» — ні цех, ні блок — стоїть на українській землі жорстоким пам'ятником світової трагедії...

Не так давно «саркофаг» разом зі своїм «замінованим» 4-м блоком з безгосподарського стану був переведений у так зване виробниче об'єднання «Чорнобильська АЕС». Не тому, що хліба не просить, а тому, що сам давно став у Зоні «годувальником» для багатьох нероб.

У названому об'єднанні розроблено особливо важливий документ, який зветься «Тимчасове положення про підприємство «Об'єкт «Укриття». В ньому обгрунтовано штатний розклад більш як на... 800 чоловік. Додамо ще 90 одиниць керівного складу із затишними кабінетами і кабінетиками. Зрозуміло, що усі ці кабінети будуть не в «саркофазі». Нехай там працюють ті, хто щодня ризикує не тільки своїм здоров'ям, а й своїм життям. А за це їм можна і... оплату зрізати.

Саме так! І тому не дивно, що майже усі бурильники вже залишили четвертий блок. Адже після зниження оплати праці вони почали одержувати за небезпечну роботу в «саркофазі» менше, ніж на вугільних шахтах.

А може, умови праці всередині зруйнованого блоку останнім часом справді значно поліпшено? Звернемося до думки спеціалістів з Комплексної експедиції Інституту атомної енергії ім. І. Курчатова.

«...Умови роботи, існуючі всередині четвертого блоку, надзвичайно складні, робота пов'язана з великим ризиком для здоров'я. Специфічність аварії на ЧАЕС призвела до появи у приміщеннях аварійного блоку «гарячих частин» (дрібних частин ядерного палива, які є в повітрі). Біологічна дія таких частин, що потрапляють у легені людини, тільки вивчається, і наслідки цього впливу є непередбаченими, що значно підвищує ступінь ризику персоналу, який працює на аварійному блоці. А фактична кратність послаблення аерозольної активності за допомогою типових засобів індивідуального захисту органів дихання (респіраторів) в умовах зруйнованого реактора гірша паспортних значень у десятки й сотні разів. Є підстави вважати, що умови роботи всередині зруйнованого 4-го енергоблоку не кращі, ніж у персоналу, який працював свого часу на полігонах при проведенні ядерних випробувань в атмосфері.

На зруйнований реактор не можуть поширюватись норми радіаційної безпеки та інші нормативні документи, оскільки статус зруйнованого реактора як об'єкта ядерної техніки не визначений (зруйнований реактор не є підприємством, спецкомбінатом, сховищем, могильником, діючим реактором тощо). Згідно з санітарними правилами роботи з відкритими джерелами роботи треба проводити у витяжних шафах, боксах, гарячих камерах тощо. В умовах зруйнованого реактора великі кількості відкритих джерел (десятки тонн ядерного палива) розташовуються саме на поверхнях приміщень і в повітрі, яким дихають люди. Фактичні величини активності цих джерел у мільйони разів перевищують зазначені в правилах гранично допустимі».

А ось як працівники Комплексної експедиції оцінюють становище, яке зараз склалося:

«Роботи всередині об'єкта «Укриття» далекі від завершення і виконувати їх в наших реальних умовах можуть тільки люди.

Але тепер в результаті різкого зниження оплати праці працюючі на аварійному блоці будуть заробляти нарівні з тими, хто перебуває у незрівнянно безпечніших умовах — у Чорнобилі, Прип'яті тощо. Ситуація з оплатою праці призводить до того, що у нас почався відплив спеціалістів. Уже гостро відчувається потреба не тільки в кваліфікованих спеціалістах, а й взагалі в працівниках будь-якої кваліфікації.

Ми наполягаємо на терміновому, обгрунтованому й оптимальному вирішенні питання про оплату праці в умовах аварійного блоку».

Це були уривки з листа співробітників Комплексної експедиції ІАЕ ім. І. Курчатова, якого вони передали до редакції однієї з центральних газет, але який так і не побачив світу. Не викликали жодної реакції копії цього листа у заступника Голови Ради Міністрів, голови Державної комісії Ради Міністрів СРСР по надзвичайних ситуаціях В. Догужиєва, у ЦК КПРС, Верховній Раді СРСР тощо.

Тож, на що надіятися працюючим всередині «саркофага», а разом з ними й усім нам?

Микола ХРІЄНКО,
кореспондент газети «Вестник Чернобыля» (спеціально для «Голосу України»).

НЕПРЕСТИЖНИЙ ОБ'ЄКТ

Під заключні акорди оркестру в залі почала обвалюватися ліпнина. Ніяким сценарієм такий фінал не передбачався. Але працівників філармонії несподівана оказія не дуже насторожила. Тут уже не раз лускала штукатурка, немовби зсередини проклювалося курча.

Та й що чекати від споруди, яка фактично перебуває в критично-аварійному стані. Це згодом підтвердять численні комісії. А тоді, на початку червня 1989-го, колектив мистецького закладу написав тривожного листа в Міністерство культури УРСР. Щоправда, ніякої відповіді не одержав. До цього у філармонії також звикли. Отже, все залишалося б на своїх місцях, якби...

НЕ БУЛО ЩАСТЯ — НЕЩАСТЯ ПОМОГЛО

На початку серпня того ж року раптово завалився портал столичного поштамту. Ця трагічна подія змусила керівні інстанції столиці почати перевірку всіх повоєнних і більш давніх споруд міста. Розпочиналася нова кампанія.

Завітала комісія і до філармонії. А п'ятого вересня дійшла висновку, що подальша експлуатація будівлі недопустима.

Це й недивно. Зведена 1882 року, вона призначалася для потреб купецького зібрання. Потім прийшли нові господарі, які, до речі, часто змінювалися. Пролетарський Будинок мистецтв. Будинок комуністичної освіти. Клуб «Більшовик». Палац піонерів... Власне, господарями вони були символічними. Фактично за стан споруди ніхто по-справжньому не відповідав. Фінансової дещиці, виділеної на «розвиток соціалістичної культури», вистачало хіба на те, щоб сяк-так залатати діри.

Але повернемось до комісії. Саме вона мала виробити рекомендації щодо майбутньої реставрації будівлі, а директор філармонії — замовити проект реконструкції і капітального ремонту.

І тут почалися...

ХОДІННЯ ПО МУКАХ

Уявити їх нам не важко. Йдеться ж про ту галузь нашого життя, на яку, мов на похиле дерево, і кози скачуть. Культура завжди була у нас «замикаючою».

Через дорогу, навпроти філармонії, ще кілька років тому кипіли роботи: бульдозери нещадно вгризалися у Володимирську гірку, бетонували стіни, завозили дорогий мармур з інших країн, споруджували каскад фонтанів. Хід будови тримався на «височайшому контролі». Будемо справедливими: Ленін до того помпезного увічнення свого імені ніякого відношення не мав. Зате «послідовні ленінці», намагаючись залишити у віках себе і свої порядки, зі шкури пнулися, щоб довести особисту відданість існуючій системі.

Добре, що бідна філармонія хоч у такому вигляді тоді вціліла. Її доля вже була визначена. Заважала, бачте, сіромаха сталевій дузі, яка прискореними темпами піднімалась на дніпровській кручі з протилежного боку і також була занесена у реєстр престижних будов міста.

За другорядний об'єкт — якусь там філармонію! — нікому було замовити слово. А й справді: що там філармонія! За пропаганду української музичної класики, як і рідної мови, орденів і медалей не дають, кар'єри на цьому не зробиш. Скоріше навпаки: такі «ізми» пришиють, що до кінця днів своїх пам'ятатимеш. Що було — то було.

І нищилась споруда буквально на очах, осипалась старою штукатуркою.

Та що споруда! Не забуваймо — і це чи не найголовніше, — що відбувалася депрофесіоналізація творчого колективу. Без щоденних репетицій годі й говорити про мистецтво. То раніше вважалося, що варто нап'яти на себе шаровари й вишиванки, і будь-яка халтура може зійти за національне мистецтво. Така собі шароварщина. Мовляв, і свого не цураємось...

Тим часом біда з репетиційною базою насувалася з кожним днем усе більше. Питання з відселенням далі відкладати було нікуди. І ось...

НА ВИЩОМУ РІВНІ

Майже через півроку — 23 лютого 1990 року заступник Голови Ради Міністрів УРСР Володимир Борисовський спробував якнайшвидше вирішити це питання. Сформували робочу групу на чолі з Олегом Єфременком — заступником міністра культури УРСР, яка мала безпосередньо зайнятися справою. У спеціальному документі було чітко зазначено, хто мав забезпечити відселення колективу з аварійного об'єкта:

«Для проведення дослідження ремонту й реставрації Мінкультури УРСР (тов. Олененко) спільно з Київським міськвиконкомом (тов. Сальников) і Київським облвиконкомом (тов. Кравцов) забезпечити своєчасне відселення служб філармонії із займаних ними приміщень і об'єктів».

Отже, робочу групу утворено і... починається те, що завжди тривало з непрестижними об'єктами культури.

— Відомства не могли дійти згоди, хто що має робити, — розповідає директор філармонії Едуард Кожуховський. — Лише в жовтні минулого року почали займатися аналізом стану приміщень, тобто підготовкою до створення проектної документації. Та й тут не все гаразд.

А виходить цікава річ: ремонт філармонії, що почався минулої осені, має фінансуватися з держбюджету. Проте кошти і досі не перераховані. Та й взагалі питання з фінансуванням розглядатиметься тільки тепер, на порозі весни. Залишається сподіватися, що вирішиться воно позитивно.

А що ж з відселенням, про яке вперше заговорили на високому рівні ще півтора року тому? Змін ніяких.

У протокольному рішенні заступника Голови Ради Міністрів Сергія Комісаренка «Про заходи по відселенню працівників Київської державної філармонії у зв'язку з проведенням ремонту і реконструкції будинку філармонії» знову-таки доручається Мінкультури УРСР (тов. Колтунюку) та Київському міськвиконкому (тов. Малишевському) спільно розглянути і в 10-денний строк вирішити питання про термінове відселення колективу філармонії й доповісти Раді Міністрів УРСР.

Остання дата — 14 січня 1991 року. Виходить, питання про відселення вирішено. Аж ніяк. Чому? Про це й хотілося запитати першого заступника міністра культури УРСР Станіслава Колтунюка. Кілька разів я дзвонив і приходив у міністерство, але шановний Станіслав Васильович так і не знайшов часу, щоб зустрітися з кореспондентом «Голосу України», хоч заздалегідь знав, про що йтиме мова. Будемо вважати, що він вирішував більш важливі проблеми, ніж ті, що пов'язані з філармонією.

Турбує й інший бік справи. Відремонтують, відреставрують, скажімо, приміщення. А чи заживе після цього філармонія нормальним творчим життям, чи стане важливим фактором у музично-культурному житті республіки? Бо чекають її, як і інші такі заклади, серйозні економічні випробування. В оточенні масової культури «важка для сприйняття» музична класика може опинитися на узбіччі. І не тільки в Києві. Це біда загальна. Тому варто б уже зараз знайти ефективні шляхи захисту наших істинних цінностей. Щоб не розгубити їх на тряских дорогах до ринку. Щоб не засліпила погоня за карбованцем веселкове перо Жар-птиці.

Володимир ТЕТЕРУК,
спеціальний кореспондент «Голосу України».

ЗА ДРУГОРЯДНИЙ ОБ'ЄКТ — ЯКУСЬ ТАМ ФІЛАРМОНІЮ! — НІКОМУ БУЛО ЗАМОВИТИ СЛОВО. А Й СПРАВДІ: ЩО ТАМ ФІЛАРМОНІЯ! ЗА ПРОПАГАНДУ УКРАЇНСЬКОЇ МУЗИЧНОЇ КЛАСИКИ, ЯК І РІДНОЇ МОВИ, ОРДЕНІВ І МЕДАЛЕЙ НЕ ДАЮТЬ, КАР'ЄРИ НА ЦЬОМУ НЕ ЗРОБИШ.

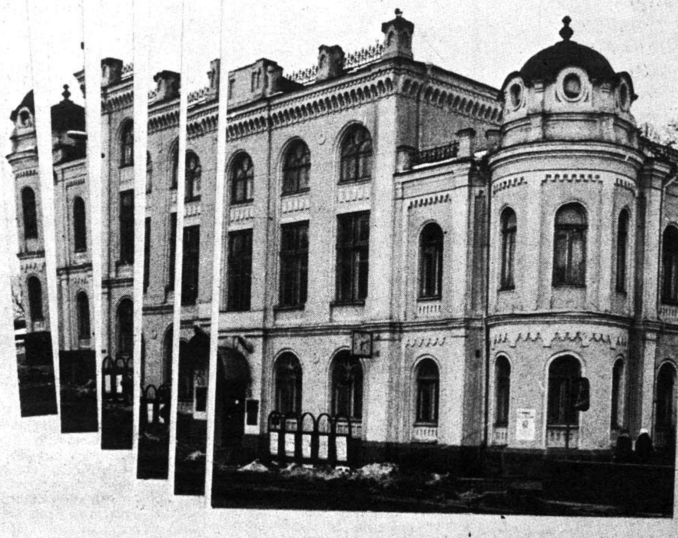

Фото Миколи КОЗЛОВСЬКОГО.

НЕДОСТУПНА МУЗИКА

Репліка

Студії, в яких ми працюємо, існують понад двадцять років. Сотні дітей навчаються тут грати на музичних інструментах просто в своїх мікрорайонах. Це дуже зручно як дітям, так і батькам.

Протягом останніх років плата за навчання значно зросла: з 9 карбованців 40 копійок до 25 карбованців. При цьому ставки керівників гуртків 100—125 карбованців. (До речі, ми на повному госпрозрахунку).

Тепер, у зв'язку з Указом Президента СРСР, збільшується відрахунок на соцзабезпечення в розмірі 26 відсотків, а з 1 квітня 1991 року, згідно з постановою Верховної Ради СРСР, підвищується заробітна плата вчителям і керівникам гуртків на 60 відсотків. Отже, місячна плата за навчання сягатиме 40—45 карбованців.

А тепер подумаємо, чи в змозі батьки при теперішніх цінах дати музичне виховання своїм дітям? Чи не призведе це до подальшого духовного зубожіння, від якого вже тепер страждаємо? А як нам, керівникам гуртків, жити? Бо за таких обставин ми фактично стаємо безробітними.

Зверталися з цього приводу в міськвно, міську організацію профспілок учителів, до заступника голови міської Ради. Але ці організації не в змозі нам допомогти. Невже державі вигідніше платити нам допомогу у зв'язку з безробіттям? Де ж логіка? Ми в держави не беремо ні копійки, а навіть сплачуємо податки. Та й своїх дітей треба прогодувати.

То порадьте, як нам бути, що нам далі робити.

Л. ДУБОГРАЙ та інші керівники музичних гуртків.

Хмельницький.

СКОРІШЕ НАВПАКИ: ТАКІ «ІЗМИ» ПРИШИЮТЬ, ЩО ДО КІНЦЯ ДНІВ СВОЇХ ПАМ'ЯТАТИМЕШ. ЩО БУЛО — ТО БУЛО.

Маршрутом «Де ся

ХТО ЦІКАВИТЬСЯ політикою, той знає, як і в нашому, і по інших парламентах чубляться представники різних політичних сил. Саме собою виникло бажання поїхати на Тернопілля, де всяких сил вистачає, і дізнатись, як вони працюють в епоху вічних дефіцитів.

Побував я у двох районах. З'ясувалося, що в Підволочиському Радами керують в основному комуністи, а їм, як мені підказали, не чужий демократизм у думках та діях. У Бережанському районі в Радах теж багато членів КПРС, є представники інших партій, вистачає й безпартійних, а розвиток демократії там начебто ще глибший. Обидва ці райони сільськогосподарські, розташовані в протилежних кінцях області. У Підволочиському — землі родючі і їх більше, отже, й колгоспи заможніші, ніж у Бережанському, який за природними даними нагадує Прикарпаття.

Нині на Тернопіллі, як і по всій Україні, не вистачає продуктів та промислових товарів, від чого дуже потерпає населення. В який же спосіб з товарним голодом борються Ради!

Журналіст поставив перед собою мету дослідити, як у тих чи інших обставинах діють представники влади різної політичної орієнтації, і дійшов висновку: всі ми сидимо в різних вагонах одного поїзда командно-бюрократичної системи.

ЦІНИ РВУТЬ КИШЕНІ

У згаданих районах державної торгівлі, отже, й державних цін немає. Тут розкошують кооперативні ціни. Масла, скажімо, дешевшого за вісім карбованців, не буває. Проте тутешнє населення до багатіїв не належить, і це добре знають місцеві власті. Отже, треба допомагати людям. Але як? Ось що на це запитання відповідає голова Підволочиської районної Ради народних депутатів Іван Маховський, комуніст, який вважає себе за світоглядом демократом:

— Улітку минулого року, бажаючи економічно підтримати населення, виконком райради закупив на місцевому маслозаводі 71 тонну масла по вісім карбованців за кілограм, а в торговельну мережу пустив по 3,40, тобто за державну ціну. Різницю ми перекрили за рахунок скооперованих коштів підприємств, установ, колгоспів та радгоспів. Вдалися до таких дій, бо зрозуміли: подбати про населення більше нікому.

Ціни нікого не влаштовують. Виробник хоче їх підняти, споживач — опустити. Ради ж, як виразники інтересів населення, щоразу опиняються між молотом і ковадлом, між виробником і споживачем.

Голова Бережанської міської Ради народних депутатів Зіновій Мігоцький, безпартійний, та його заступник Ігор Мельник, комуніст, обидва за світоглядом демократи і, очевидно, однодумці, розповідають аналогічну історію, яка, на жаль, завершилася дещо по-іншому. Підприємства, котрі своїми скооперованими коштами мали покрити різницю в ціні, не виконали розпорядження сесії райради. Вплинути на них Рада не змогла. Тому довелося відшкодувати маслосирзаводові 52 тисячі карбованців із залишків сум бюджету міста, які мали б піти на благоустрій.

— Наші виборці щоразу кажуть: «Ми вас, демократів, обрали, ми на вас надіємося, то й служіть нам!» — і мають рацію. Тільки як служити, коли в місцевих Рад ні грошей, ні прав? Хороший Закон про місцеве самоврядування, але механізму впровадження його в дію немає.

Як бачимо, ціни — перший клопіт усіх. Вони нікого не влаштовують. Виробник хоче їх підняти, а споживач — опустити. А Ради, як виразники інтересів населення, щоразу опиняються між виробником та споживачем.

— Маємо в місті ковбасний цех кооператорів, — продовжують З. Мігоцький та І. Мельник, — до нього надходить м'ясо з колгоспів. Ті, в свою чергу, одержують його від населення по чотири карбованці за кілограм живої ваги тварин. Якщо взяти до уваги, що кілограм м'яса коштуватиме вдвоє дорожче, матимемо нову ціну — вісім карбованців. Термічна обробка ковбаси, сама робота ковбасників може піднести ціну до 12—14 карбованців. А погляньте на ціни в магазинах кооперації...

Я ті ціни бачив. На залізничному вокзалі в Тернополі сто грамів ковбаси коштують щось понад 2,80 крб. У Бережанах по магазинах в асортименті є шість-сім сортів ковбас, а ціни — від 23 до 15 карбованців з копійками за кілограм.

Така сама картина й у Підволочиську.

Дуже «кусаються» ціни. Зате великий вибір і ніяких тобі черг. Як деталь ринкової економіки, що гряде.

— Ціни на ковбасу явно здирницькі, — стверджують бережанські радянські керівники. — І, що прикро, до бюджету міста від такої «торгівлі» нічого не надходить. До того ж, Верховна Рада не надала нам ніяких прав для втручання в неправедне ціноутворення. Правда, при районній Раді є інспектор по цінах, але в нього теж обмежені права. Є в нас міліція, зберігся комітет народного контролю. А користі? Від здирництва кооператорів захистити народ нікому.

Як бачимо, демократи в Радах Бережанщини настроєні критично. Тим часом, коли ми з І. Маховським пішли по магазинах Підволочиська і побачили вже відомі читачеві ціни на численних ковбасних виробах, то голова рішуче сказав торговельним працівникам магазину «Кулінарія»:

— Такі ціни — зніміть! Негайно! Давно вирішено, що ціна кілограма ковбаси не може бути більшою від п'ятнадцяти карбованців.

Цілком підтримуючи запал голови проти здирництва кооператорів, зауважу, що за ринкових відносин подібні адміністративні заходи проти високих цін видалися б смішними. Бо то саморегульована система, ціни в якій коливаються не від гніву адміністраторів, а від попиту, пропозицій та конкуренції, котра з'явиться в нас, мабуть, ще не завтра. Сьогодні ж бачимо адміністративно-командну систему в усій її непривабливості, в тому числі й у політиці цін.

Щедра українська душа щороку віддає душі союзній 15,9 кілограма м'яса і 104,4 кілограма молока. А що має взамін?

ЩЕДРА УКРАЇНСЬКА ДУША

Так звідки ж високі ціни? Чому бракує продуктів? Можливо на Тернопіллі зовсім розучилися доглядати бичків та свиней, доїти корів, вирощувати картоплю?.. Мені запропонували ознайомитися з таблицею середньорічних даних щодо виробництва та споживання в розрахунку на душу населення деяких продуктів харчування в кілограмах (яйця в штуках) як у цілому по республіці, так і по області. Ось вона:

	Виробництво		Споживання	
	обл.	УРСР	обл.	УРСР
м'ясо	108,3	83,6	52,6	67,7
молоко	696,0	465,8	318,9	361,4
яйця	311	339	241	282
картопля	837,4	355,4	209,9	129,8

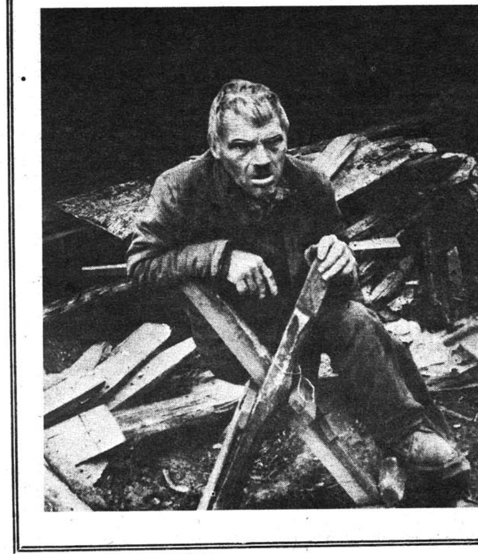

Зверніть увагу на перших два рядки. Як бачимо, в масштабах республіки на душу населення виробляється молока та м'яса значно більше, ніж необхідно людині. Втім, на споживацьку душу залишається набагато менше. Сподіваюся, читачеві зрозуміло, що значна частина продуктів «вимивається» за межі республіки. Виходить, кожна українська душа щороку віддає душі союзній 15,9 кілограма м'яса і 104,4 кілограма молока, не добираючи до власної раціональної норми споживання, скажімо м'яса, понад п'ять кілограмів. Щедра українська душа!

А тепер звернімо погляд на обласний, тернопільський показник: м'яса та молока на душу населення тут споживають куди менше від раціональної норми і вдвоє менше, ніж виробляють. Чи не тому тут витрачають так багато картоплі? Але спасибі й за те, що її не всю закуповують.

Виявляється, що тернопільські тваринники працювати вміють, а от відстояти свої споживацькі права їм не завжди вдається. Тому й ціни такі, що рвуть кишені. Тому й дефіцити.

— Іване Івановичу, — запитав я І. Маховського, — у минулому році Підволочиський район виробив зерна 97,4 процента від плану, а план продажу його державі виконав тільки на 51,3 процента. Як це накажете розуміти?

— Як захисну реакцію. За п'ятирічку держава не додала колгоспам району десять тисяч тонн комбікормів. Далі: п'ятирічний план продажу зерна ми виконали на 109,6 процента, відвантаживши в засіки держави додатково 20 тисяч тонн. Так з нами ще й у суді позиваються! Чи є в цьому хоч дрібка здорового глузду? Тим часом у наших діях здоровий глузд є. Якщо в минулі роки, намагаючись перевиконувати хлібопоставки, ми продавали населенню району — каюся, мало! — тільки по 11 тисяч тонн хліба, то в минулому році продали майже 20. Не обминули лікарів, учителів, будівельників. Продали їм за собівартістю. А вдовам, інвалідам та сиротам безплатно видавали. Зиску від цього колгоспи не мають, але це збіжжя обо-

Фото Богдана ПРИМАКА, Петра ПРИХОДЬКА.

...том «Де сядеш, там і...

ЩЕДРА УКРАЇНСЬКА ДУША

Так звідки ж високі ціни? Чому бракує продуктів? Можливо на Тернопіллі зовсім розучилися доглядати бичків та свиней, доїти корів, вирощувати картоплю?.. Мені запропонували ознайомитися з таблицею середньорічних даних щодо виробництва та споживання в розрахунку на душу населення деяких продуктів харчування в кілограмах (яйця в штуках) як у цілому по республіці, так і по області. Ось вона:

	Виробництво		Споживання	
	обл.	УРСР	обл.	УРСР
м'ясо	108,3	83,6	52,6	67,7
молоко	696,0	465,8	318,9	361,4
яйця	311	339	241	282
картопля	837,4	355,4	209,9	129,8

в'язково повернеться до населення сотнями тонн додаткового м'яса та молока.

Отже, понаднормові апетити центру Ради на місцях починають потроху укоськувати. Давно наспів час переходити від необлікованої щедрості до строгих взаєморозрахунків.

«ТИ МАШИНА, ТИ ЖЕЛЄЗНА...»

Проте й так поміркувати: живемо не на острові. Тернопілля багате на м'ясо та молок[illegible] ту ж ка[illegible]лю та цукор, [illegible]от автом[illegible]лі або трактори тут не ростуть. То чому б тернопільчанам не поділитися своїми багатствами з іншими, щоб мати взамін товари, яких у них не виробляють?

приводу каже голова правління колгоспу «Україна» Підволочиського району Олег Крижовачук:

— Щоб господарство одержало право на купівлю, скажімо, трактора, треба виробити й продати державі продукції на півтора мільйона карбованців. Цього вимагають «Нормативи поставок

цтва промислових товарів у колгоспах та радгоспах.

Голова Бережанської районної Ради Зіновій Раїнчук, комуніст і демократ в одній особі, каже:

— 23 господарства району мають підсобні цехи, які щороку виробляють консервів, соків, свічок, цегли, сіток, сувенірів, сумок, фарб, металевих кришок на шість мільйонів карбованців. У цей же час промислові підприємства і система споживкооперації району виробили товарів народного споживання майже на 50 мільйонів карбованців. Набувають поширення кооперативи, а також малі підприємства при Радах.

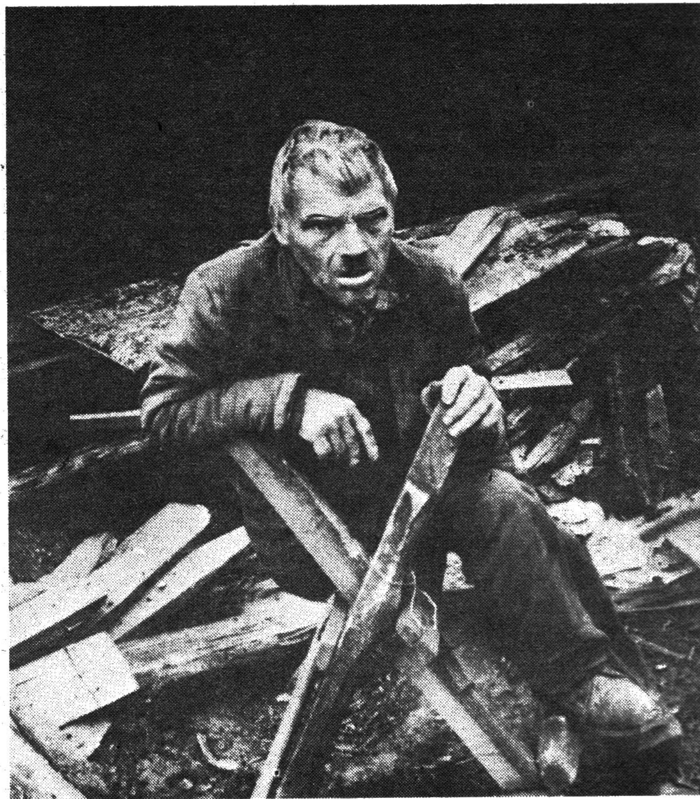

Як місцеві власті намагаються допомогти населенню вижити в пору товарного голоду

Зверніть увагу на перших два рядки. Як бачимо, в масштабах республіки на душу населення виробляється молока та м'яса значно більше, ніж необхідно людині. Втім, на споживацьку душу залишається набагато менше. Сподіваюся, читачеві зрозуміло, що значна частина продуктів «вимивається» за межі республіки. Виходить, кожна українська душа щороку віддає душі союзній 15,9 кілограма м'яса і 104,4 кілограма молока, не добираючи до власної раціональної норми споживання, скажімо м'яса, понад п'ять кілограмів. Щедра українська душа!

А тепер звернімо погляд на обласний, тернопільський показник: м'яса та молока на душу населення тут споживають куди менше від раціональної норми і вдвоє менше, ніж виробляють. Чи не тому тут витрачають так багато картоплі? Але спасибі й за те, що її не всю закуповують.

Виявляється, що тернопільські тваринники працювати вміють, а от відстояти свої споживацькі права їм не завжди вдається. Тому й ціни такі, що рвуть кишені. Тому й дефіцити.

— Іване Івановичу, — запитав я І. Маховського, — у минулому році Підволочиський район виробив зерна 97,4 процента від плану, а план продажу його державі виконав тільки на 51,3 процента. Як це накажете розуміти?

— Як захисну реакцію. За п'ятирічку держава не додала колгоспам району десять тисяч тонн комбікормів. Далі: п'ятирічний план продажу зерна ми виконали на 109,6 процента, відвантаживши в засіки держави додатково 20 тисяч тонн. Так з нами ще й у суді позиваються! Чи є в цьому хоч дрібка здорового глузду? Тим часом у наших діях здоровий глузд є. Якщо в минулі роки, намагаючись перевиконувати хлібопоставки, ми продавали населенню району — каюся, мало! — тільки по 11 тисяч тонн хліба, то в минулому році продали майже 20. Не обминули лікарів, учителів, будівельників. Продали їм за собівартістю. А вдовам, інвалідам та сиротам безплатно видавали. Зиску від цього колгоспи не мають, але це збіжжя обо-

Але тут знову веремія з цінами. За останніх тридцять років державні закупівельні ціни на сільськогосподарські продукти практично не підвищувалися, тоді як ціни на сільськогосподарську техніку, весь час зростаючи, зрештою вибуяли десь уп'ятеро-вшестеро. Не припиняється цей процес і донині. Навіть «свій», тернопільський буряковий комбайн, як свідчить І. Маховський, тепер «затягує» до 60 тисяч карбованців.

Тільки дорожнеча — ще не все. Виникли «нормативи», які ріжуть хліборобів без ножа. Ось що з цього матеріальних ресурсів...», що надійшли з облагропрому. З тих же нормативів випливає, що цього року наш колгосп одержить менше, ніж торік, бензину на 60 тонн, дизпалива на 120 тонн. І так далі. Ще деталь: на продану державі різну продукцію в обсязі одного мільйона карбованців нам можуть зустрічно продати аж чотири (!) кубометри лісу. Цього навіть на труни померлим не вистачить!..

Отже, немає справедливого еквівалентного обміну товарами між містом і селом. І Ради тут нічим не можуть посприяти. Тим гірше.

СПРАВА РУК САМИХ ПОТОПАЮЧИХ

Магазини промислових товарів лякають порожніми полицями в Києві, Тернополі, Бережанах, Підволочиську — скрізь. Таке враження, наче заводи та фабрики давно і назавжди зупинились, а робітники оголосили вічний страйк. Торгувати нічим. Намагаючись якось зарадити справі, сесія Бережанської районної Ради ухвалила рішення, за яким на території району має залишатися певна частина вироблюваних тут будівельних матеріалів, меблів, інших виробів. Але цього явно недостатньо. Щоб якось вийти із скрути, Радянська влада на місцях сприяє організації виробни-

І. Маховський додає:

— Ми пішли шляхом розвитку промислових підприємств у колгоспах та радгоспах. Шиємо колготки, жіночий трикотаж, білизну, одяг з хутра, виробляємо біжутерію з пластмаси, вичинюємо шкіри, робимо ковбаси... В минулому році виробництво промислової продукції сягнуло майже двох мільйонів карбованців.

— Чи не залежуються часом ваші товари? — спитав я обох голів.

— Що ви! Попит шалений. Ми не змогли б його задовольнити і в тому разі, якби подвоїли зусилля.

Воно й зрозуміло. Коли Москва в тривожних роздумах-ваганнях зволікає із затвердженням нових роздрібних цін на товари, коли солідні підприємства, в тому числі й з-за меж республіки, не поспішають із своїм крамом на Тернопілля, то куди вже колгоспам з радгоспами братися заповнити ринок своїми товарами!

«...деш, там і злізеш»

...неться до на-
...и тонн додат-
...а молока.
...нормові апети-
...и на місцях

починають потроху укоськувати. Давно наспів час переходити від неблікованої щедрості до строгих взаєморозрахунків.

...цтва промислових товарів у колгоспах та радгоспах.

Голова Бережанської районної Ради Зіновій Раїнчук, комуніст і демократ в одній особі, каже:

— 23 господарства району мають підсобні цехи, які щороку виробляють консервів, соків, свічок, цегли, сіток, сувенірів, сумок, фарб, металевих кришок на шість мільйонів карбованців. У цей же час промислові підприємства і система споживкооперації району виробили товарів народного споживання майже на 50 мільйонів карбованців. Набувають поширення кооперативи, а також малі підприємства при Радах.

...ТИ МАШИНА, ЖЕЛЄЗНА...»

...поміркувати:
...острові. Тер-
...на м'ясо та
...к ка...лю та
...вто...ії або
...не ростуть. То
...ільчанам не
...іми багатства-
...щоб мати вза-
...их у них не

приводу каже голова правління колгоспу «Україна» Підволочиського району Олег Крижовачук:

— Щоб господарство одержало право на купівлю, скажімо, трактора, треба виробити й продати державі продукції на півтора мільйона карбованців. Цього вимагають «Нормативи поставок

...сцеві
...і
...аються
...оги
...енню
...ти
...у
...ного
...ду

...ву веремія з
...анніх тридцять
...і закупівельні
...когосподарські
...тично не під-
...ій як ціни на
...арську техні-
...ростаючи, зре-
...десь уп'яте-
...е припиняєть-
...і донині. На-
...ернопільський
...байн, як свід-
...ський, тепер
...60 тисяч кар-

...ожнеча — ще
...кли «нормати-
...ть хліборобів
...і що з цього

матеріальних ресурсів...», що надійшли з облагропрому. З тих же нормативів випливає, що цього року наш колгосп одержить менше, ніж торік, бензину на 60 тонн, дизпалива на 120 тонн. І так далі. Ще деталь: на продаж державі різну продукцію в обсязі одного мільйона карбованців нам можуть зустрічно продати аж чотири (!) кубометри лісу. Цього навіть на труни померлим не вистачить!..

Отже, немає справедливого еквівалентного обміну товарами між містом і селом. І Ради тут нічим не можуть посприяти. Тим гірше.

І. Маховський додає:

— Ми пішли шляхом розвитку промислових підприємств у колгоспах та радгоспах. Шиємо колготки, жіночий трикотаж, білизну, одяг з хутра, виробляємо біжутерію з пластмаси, вичинюємо шкіри, робимо ковбаси... В минулому році виробництво промислової продукції сягнуло майже двох мільйонів карбованців.

— Чи не залежуються часом ваші товари? — спитав я обох голів.

— Що ви! Попит шалений. Ми не змогли б його задовольнити і в тому разі, якби подвоїли зусилля.

Воно й зрозуміло. Коли Москва в тривожних роздумах-ваганнях зволікає із затвердженням нових роздрібних цін на товари, коли солідні підприємства, в тому числі й з-за меж республіки, не поспішають із своїм крамом на Тернопілля, то куди вже колгоспам з радгоспами братися заповнити ринок своїми товарами!

...ВА РУК САМИХ ...ОТОПАЮЧИХ

...ромислових то-
...порожніми по-
...ві, Тернополі,
...дволочиську —
...раження, наче
...рики давно і
...нились, а ро-
...осили вічний
...ит нічим. На-
...ось зарадити

справі, сесія Бережанської районної Ради ухвалила рішення, за яким на території району має залишатися певна частина вироблюваних тут будівельних матеріалів, меблів, інших виробів. Але цього явно недостатньо. Щоб якось вийти із скрути, Радянська влада на місцях сприяє організації виробни-

«ЦІКАВИЙ ТА СТРАШНИЙ ЧАС»

Голова виконкому Саранчуківської сільської Ради народних депутатів Бережанського району Володимир Петровський, безпартійний демократ, розповідає:

— Раніше голову сільради в нашому селі сприймали як дядька з печаткою для довідок. Тепер його роль примножилась. Нині він є організатором сільської комунальної служби, торгівлі, відпочинку селян. Ну й, зрозуміло, повноважний представник Радянської влади. Нам дуже допоміг Закон про місцеве самоврядування. Принаймні в організації комунальної служби. Правління колгоспу, з яким у нас склалися добрі стосунки, переказало кошти. На них починаємо газифікацію села, прокладаємо водопровід. Орієнтуємося на те, щоб у першу чергу допомагати нашим інвалідам, вдовам, сиротам. Зрозуміло, безплатно.

Цими днями ми попросили колгосп у двотижневий строк визначити земельні площі для розширення присадибних ділянок, а також для фермерів. Маємо п'ятірку відважних, готових узяти від десяти до п'ятдесяти гектарів. Інші побоюються, чекають гарантій у формі законів.

Час наш цікавий, тільки трішки страшний.

Ніяких незручностей від того, що хтось у селі належить до Товариства української мови імені Тараса Шевченка, хтось — до партії комуністів, а ще хтось вважає себе рухівцем чи греко-католиком, ми не відчуваємо. Ділити нам нічого — не надбали, а роботи на кожного вистачає.

У селі тепер влада таки належить Раді. І в людей виникла впевненість, що колись-то ми доживемо до соціальної справедливості, — завершує В. Петровський нашу розмову.

ЗЕМНЕ ТЯЖІННЯ

Не раз доводилося чувати з трибун заклики нагодувати народ. Але наш народ не каліка, він — аби було що — і сам наїсться. І харчі в потрібному асортименті та кількості здатний для себе надбати. Ще й — на додачу — все численне начальство нагодувати. Якщо, зрозуміло, йому не заважатимуть. З одним із таких людей, який разом з іншими залюбки годував би Україну, коли б не встромляли палиці в колеса, я й зустрівся.

Орендар колгоспу імені Богдана Хмельницького Бережанського району Іван Миколайович Кузяк розповідає:

— Мені 47. Був обліковцем, техніком-механіком, агрономом колгоспу, головою сільради. Маю вищу агрономічну освіту. В орендарях третій рік. Господарюю на п'яти гектарах. Колгоспові від мене ніяких клопотів, а тільки вигода. Щороку сплачую йому тисячу карбованців за землю і державі 130 карбованців за соцстрах. Разом з дружиною Оленою Михайлівною та двома дітьми вирощую екологічно чисті ранню картоплю та пізню капусту, відгодовую бичків. Щорічно здаю господарству 200 центнерів капусти, 180 — картоплі, 12 — м'яса. Картоплі й капусти вистачає ще й на продаж ресторанам, дитячим садкам, населенню. Часом торгую на базарах. За ціною не стою, призначаю на десять відсотків нижчу, ніж в інших базарувальників. Цим збиваю ціну і маю швидкий виторг.

І все ж надійного збуту продукції не маю. Бо місцеві ділки поспішають придбати дешевинку куди гіршої якості, яку до нас завозять з півдня.

Договір з правлінням колгоспу я уклав на три роки. Тепер саме повернуло на третій. Чесно відпрацюю його і цим закінчу. Бо фінінспектори вимагають мало не щоденного звіту про мій економічний стан. Одного разу довели мене до того, що я сказав: нехай один з вас стає до роботи разом зі мною і працює, як оце я, протягом тижня — день у день. Якщо йому після роботи вдасться ще й записати мої надходження й витрати, я плачу йому 50 карбованців щоденно. Коли ж не вдасться — плати не одержить.

Поки на таку умову ніхто не пристає. Розуміють, що при моїй клятій роботі це неможливо. Візьміть хоча б технологію вирощування капусти. Це ж треба викопати ямку, посадити розсаду, двічі підлити. І все це вручну. І так з кожним із 70 тисяч кущиків. Чи до бухгалтерії мені?! Ні, кидаю!..

Побарабанив пальцями по столу.

— Ви ж дивіться, в яку безвихідь мене штовхають. Приходять нові порядки, за яких маю віддавати дві третини від чистого прибутку. Хто ж із таким здирством погодиться? Я — ніколи. Отже, йду геть! Нехай оті складачі дурних процентів самі вирощують картоплю, капусту, виробляють м'ясо. А я подивлюсь, як у них вийде...

Роки, що минули, так нічого й не навчили тих, від кого залежить, бути селянинові господарем на землі, чи не бути. Завжди, коли доходить до діла, бюрократ тягне і не пускає.

— Чи не краще зробити так, — розмірковує далі І. Кузяк, — щоб ціну землі визначали за кадастром, а розмір податку залежав від розміру наділу та якості землі. І платити не колгоспові, а Радянській владі. Щоб вона могла за ці кошти впорядкувати село, щось будувати, робити іншу, потрібну громаді роботу...

При Бережанському райвиконкомі працює постійна комісія щодо розвитку особистих господарств. Депутати поставили за мету створити в кожному селі селянське господарство, щоб сприяти відродженню слави українського господаря. Думаю, що цю діяльність супроводжуватиме успіх тільки тоді, коли податкова система із засобу пригноблення трудівника перетвориться на засіб заохочення його діяльності.

У Підволочиському ж районі керівники Рад вважають колгоспи та радгоспи чи не найдалішим винаходом доби недорозвинутого соціалізму. Мабуть, саме через такі переконання в районі не може звити гніздо жодний фермер.

Жарти жартами, але і в «демократичному», і в «комуністичному» районах, незважаючи на економічну нестабільність у країні й республіці, життя не завмирає.

Голова Тернопільської обласної Ради Василь Олійник підтверджує:

— В області розвалу немає. Віддача землі в нас одна з найвагоміших на Україні. Заготовляємо вісім відсотків картоплі і дев'ять — цукрових буряків від республіканського обсягу. Багато робимо для стабілізації соціально-економічної ситуації. Вводимо нові виробничі потужності. На спорудження житла, шкіл, дитсадків, медустанов, благоустрій сіл виділяємо 36 відсотків від усіх капіталовкладень цього року.

В обласній Раді поєднуємо реалізм досвідчених господарників із сміливістю в поглядах демократів. Гадаю, це допомогло нам у минулому році виробити понад план сотні тонн різних харчових продуктів. Що ж стосується наших демократів та комуністів, то я б людей так не ділив. Тим більше, що наші демократи належать до різних партій, у тому числі й до комуністичної. Стою на тій точці зору, що краще шукати в людях те, що їх об'єднує.

Як не погодитися з мудрими думками?

І все ж побачене і відчуте на Тернопіллі спонукало мене до роздумів. Можливо, єретичних. Коли мої сини-близнята були ще зовсім маленькими, повів я їх до парку відпочинку. А там діти каталися в кабінках. От посадив я своїх хлопчаків кожного до своєї кабінки, батьки інших дітей зробили те ж саме, кожен з малих учепився рученятами за бублик індивідуального керма, і валка рушила. Малі кермували кожен у свій бік, але валка їхала кружка надійно прокладеними рейками. Пам'ятаю, один з синів задовольнився цим процесом, радіючи з того, що не стоїть на місці, а другий показав норов — розревівся. Йому стало кривдно, що кермо не слухається рук.

А хіба серед дорослих не так? Представники різних політичних сил, незважаючи на різні платформи, програми і термінологію, розмістилися в різних вагонах одного поїзда під промовистою назвою «Де сядеш, там і злізеш» і вдають, що кожен з них тягне у свій бік. Поїзд ледь суне колією командно-бюрократичної системи за кільцевим маршрутом, забираючи сили, деформуючи свідомість, даючи нульові результати.

Швидко зістрибуймо з нього і пересідаймо на той, що повезе в напрямі до ринкових відносин! — хочеться гукнути. Що, туди ще немає колії? Тоді прокладаймо! Тобто укладаймо гроно нових законів, здатних створити нову економічну (і політичну) ситуацію. Інакше ми ніколи не виберемося з вічних черг і нестатків.

Борис СИДОРЕНКО.
Тернопільська область.

ЩЕ ЗАГРАЮТЬ ПОРОГИ!..

Упродовж тисячоліть вода люто клекотіла між дніпровськими порогами, та володар їхній, шанобливо званий Дідом — він же Ревучий, він же Ненаситець — усе так само здіймався над Борисфеном - Славутою, берегами якого прокочувалися хвилі кімерійців, скіфів, сарматів, печенігів, слов'ян... Здавалося, всемогутній час не владен над порогами.

Але року 1932 вони не пережили...

Останній дніпровський лоцман Григорій Микитович Омельченко чітко пам'ятає, як у «дніпробудівському» 1932 році батько розповідав йому про свою прощальну зустріч з видатним істориком запорозького козацтва і знавцем дніпровських порогів Дмитром Івановичем Яворницьким:

— Обійняв він мене і заплакав. І сказав крізь сльози: «Не почуємо більше, як шумлять пороги, не повернеться минула слава».

— А я вірю, — каже старий потомственний лоцман,— як не онуки, то хоч далекі правнуки мої, та побачать вільний і живий Дніпро.

ВІД КОДАКА ДО ВОВЧОГО ГОРЛА

Про пороги та їхніх покорителів я читав у Яворницького, і для мене то була далека минувшина, що навічно відійшла в історію та легенди. І тільки Лоцманська Кам'янка — столиця дніпровського лоцманства, розмінявши третє століття, і нині стоїть на високому березі південної столиці — теперішнього Дніпропетровська.

Саме тут починалися кам'яні велети Борисфена.

Іду вулицею Яснополянською. В хатині на дніпровській кручі мене зустрічає білий від сивини Григорій Микитович Омельченко — останній дніпровський лоцман. Більш як піввіку тому він водив плоти через десять порогів. Написав про свою професію спогади — «Лоцмани порогів дніпрових». Це єдина подібна книга.

— Рід мій споконвіку лоцманський, — розповідає Григорій Микитович. — Навчався я у батька, на його дубку. Міг двічі перепливти Дніпро, глибоко пірнав. У 73 роки перевіряв себе з секундоміром — не дихав півтори хвилини. А в шістнадцять, коли ще не було у мене бронхіту й інших болячок, що їх набув на війні та засланні в роки сталінського лихоліття, міг перебувати під водою до трьох і більше хвилин. Тож мене і взяли на плоти у шістнадцять, хоч інших брали з вісімнадцяти.

Плоти приходили в Лоцманську Кам'янку з лісистого верхів'я Дніпра, а далі, на Запоріжжя, на відстані сімдесяти кілометрів через неприступні пороги вели тільки лоцмани...

Григорій Микитович згадує, як гарно було пливти за великої води, була вона тоді чиста-чистісінька. А серед літа, коли Дніпро обміліє, пливти тяжко — з води стирчить гостре каміння, все в бурунах. Головні козацькі ходи на порогах у такий час дуже небезпечні. Товста колода іноді сягає дна, наштовхнувшись з такою швидкістю на камінь, вилітає з води, наче з катапульти. І так — від нинішнього Дніпропетровська до Запоріжжя. За великої води цю відстань долали й за день, за малої — за 3—4 дні.

Спершу Григорія брали «прибавошним» — так називався учень плотаря. Знаменитий «Тигр» — лоцман Савченко — поважав хлопця з першого подоланого ним порога. Кодак — середній за величиною поріг, усього чотири лави. (Лава — це водяний вал, коли вода з крутих схилів порога лине валом, лавою). Увесь простір між берегами заповнений тисячами великих і дрібних каменів — і підводних, і надводних.

Серед кипучої лави та гострого каміння і пролягав козацький хід. Вода, розмиваючи гранітну гряду, лише в певних місцях поглиблювала свій шлях — так утворювались ходи. Запорожці першими вивчили їх, тож ходи й названо козацькими.

Але між верхньою грядою і нижньою була різниця у рівні води — утворювався спад, вода з ревінням скочувалась униз. Через той козацький хід і треба провести пліт. Помилишся на півпальця — згадуй лиш, як звали!

Пліт провалювався і йшов униз. Вода сягала колін, до пояса. Але нема коли жахатися, треба тримати бабайку.

А попереду ще вісім порогів. Сурський трохи менший Кодацького — три лави. За ним Лоханський, хоч і короткий, але з крутим падінням води. Ліворуч порога — велика, зовні схожа на копицю скеля Буців камінь (кажуть, на ньому колись розбився лоцман Буц), праворуч — ще більша скеля. Між ними й пролягав козацький хід — вузький та небезпечний. Натрапити на нього, щоб не зачепитися ні за Буців камінь, ні за скелю, — в цьому і полягав хист лоцмана. В головному проході пліт ішов під воду, іноді так глибоко, що сягав дна..

Біля села Звонецького на плотарів очікував новий поріг, а перед ним — Стрільча забора. Кипить вода — пильнуй!

І нарешті — Ненаситець. Найбільший і найстрашніший поріг Дніпра. Дванадцять вируючих лав! Довжина — верства з чвертю. Гуркіт і ревіння чути за десять кілометрів, а в тиху погоду — і за всі двадцять. Навкруги розкидані скелі, кам'яні брили, вода між ними несеться і падає з величезною швидкістю, розбивається на малесенькі бризки, і над порогами висять білі хмари.

Кажуть, на дні тут великі скарби, бо ніхто не може полічити, скільки барок, суден, чайок та дубів забрав Ненаситець. Підходячи до Ревучого, кожний лоцман проказував: «Святий Миколаю, великий чудотворче, допоможи нам, лоцманам».

А біля села Вовниги на плотарів чатував Вовнізький поріг, середній за величиною і після Ненаситця вже не такий страшний. Сьомий поріг звався Будилом. «Шумить — спати не дає», — казали про нього лоцмани. За ним здіймався Лишній. Оскільки він не мав лав, то його й за поріг не вважали — лишній та й годі. Останній поріг — Вільний, завдовжки 464 метри, шість лав. Його звали Гадючим, бо на каменях повно було гадюк. Нижче за нього Дніпро звужувався, і вода між високими берегами неслась, як у пащеці. За те й прозвали те місце Вовчим горлом.

А далі — арковий Кічкаський міст біля селища Кічкас. Тут лоцмани закінчували свій шлях. Далі судна й плоти йшли вже без них. А плотарі наймали підводу і берегом поверталися в Лоцманську Кам'янку. І так — з віку в вік.

«ЖДЕМО ДОРОГОГО ГОСТЯ»

Шість років відплавав Григорій Омельченко через пороги. Спершу був учнем, потім плотарем, об'їзником плотів у партійонного (партійонний — старший над партією плотів), потім став отаманом — помічником лоцмана. Нарешті, вже й сам водив дуби.

— Однієї весни перед Кодацьким порогом зібралося багато плотів, а згори прибували все нові човни, чалки — передбачався великий сплав, — розповідає Григорій Микитович. — Рано-вранці армада мала вирушити вниз. Усі лоцмани зібралися на головному плоту на нараду. Там же розвели вогнище, повісили казан, у нього старий лоцман кидав шматки риби. Навколо казана посідали на колодах лоцмани, партійонний напучував перед завтрашньою дорогою. Попросив не розходитись. «Ждемо дорогого гостя — має прибути сам Яворницький. Та ось і він...».

До плоту підходив човен, а в ньому троє: гребщик, стерновий (мій батько), а на ослінчику — сивий дідусь...

«Ось він який», — подумав я. Про Яворницького чув багато, а бачив уперше.

— Доброго здоров'я, лицарі Дніпра! — привітався гість. — Чи готова лоцманська каша, чи не розучилися її варити?

— Ні, батьку, не розучилися, — відповів лоцман-кухар. — Просимо, є каша і до каші, є юшка з судака, сома й марени.

Старий лоцман великим дерев'яним ковшем налив у дерев'яне коритце юшки, а на чисту дошку розклав шматки риби.

— Оце по-козацькому, — радо говорив гість. — Давно не їв такої запашної козацької страви та ще в гурті нащадків запорозьких козаків.

Після юшки кухар поставив казан з лоцманською кашею.

— Таку можна їсти лише в лоцманів на плотах і ніде більше, — похвалив Яворницький.

Потім лоцмани співали, врешті перейшли до розмов. Яворницький розповідав про лист запорожців до турецького султана. Розмова тривала до півночі — про минуле, про сьогодення, про майбутнє...

А втім, майбутнього у лоцманів уже не було. У 1932 році, коли пороги зникли під водою, Григорій Омельченко в розпачі питав батька: як же тепер нам, лоцманам, бути?

— Я вже якось свій вік доживу, — зітхнув батько. — Рибалитиму. А ти, синку, торуй іншу дорогу.

НА ПОРОГАХ ІСТОРІЇ

Григорій Омельченко їде вчитися до Дніпропетровського держуніверситету. Після його закінчення навчатиметься ще й на геолого-географічному факультеті в Харкові. З дипломом географа вчителюватиме в школах Мелітополя та Запоріжжя, створить один з кращих краєзнавчих гуртків і водитиме учнів берегами Дніпра й по Хортиці. Тоді ж його робота буде відзначена преміями та грамотами.

Потім війна. Вчитель Григорій Микитович пройде її від першого до останнього дня. В сорок п'ятому повернеться до школи, а в сорок сьомому буде безпідставно заарештований, пройде табори ГУТАБу й заслання. Відбувши строк, працюватиме у рідному місті робітником. Після реабілітації повернеться до школи.

Сьогодні Григорій Микитович — один з найстаріших і найактивніших членів обласного Товариства української мови імені Дмитра Івановича Яворницького.

Стоїмо на крутому березі, по якому розкинулась Лоцманська Кам'янка. А далеко внизу — в крижаному панцирі Дніпро. Тихий він і влітку — води його стоять під шубою синьо-зелених доростей. Візьмеш палицю, слово напишеш — і воно якийсь час тримається на воді..

Пороги не ревуть, їхній вічний шум останній лоцман вчуває в своїй душі.

— Хочеться вірити, що вони знову зашумлять, — говорить старий. — Електростанції на Дніпрі принесли користь — дешеву енергію. Але й шкоди завдали немалої! Скажімо, Київська ГЕС дає прибутку на 30 мільйонів, а збитків — на 5[illegible] мільйонів карбованців. І[illegible] спинили течію, порушили здатність Дніпра самоочищатись. Величезні площі родючої — чи не найкращої в Європі! — землі зникли під морями, що постійно цвітуть. А скільки цінних порід риби загинуло! Я все думаю: настане час, люди нарешті навчаться добувати енергію від Сонця чи з інших джерел і звільнять Дніпро. Тоді піднімуться з дна пороги — зашумить, збагачуючись на кисень, вода — і Дніпро оживе.

— А як же з судноплавством?

— Є обвідні канали. Їх збудувала лоцманська громада під керівництвом полковника Фалєєва та інженера Де-Волана. Канали споруджували з тесаного каменю, як єгипетські піраміди — навічно. Через них, обминаючи пороги, і йтиме без перешкод водний транспорт. Та, зрештою, за сучасної техніки можна буде й розширити їх. Вірю: коли не онуки, то хоч далекі правнуки мої — та побачать вільний і живий Дніпро..

З цією святою вірою старого лоцмана, що стає й моєю, і ставлю крапку.

Валентин ЧЕМЕРИС.
Дніпропетровськ.

Михайло ДРАЙ-ХМАРА

БОЯРИНЯ*

Як відомо, Леся Українка більшість своїх творів писала на теми екзотичні. Це диктував тодішній стан українського письменства й ті обставини, серед яких жила й розвивалася поетика. Українське письменство XIX ст. з його вузькопровінціальним завданням та утилітарно-народницьким напрямом не задовольняло вже вимог, що їх ставила українська інтелігенція наприкінці XIX ст. Отже, треба було переставляти його на нові рейки. В зв'язку з цим виникає проблема запозичення нових сюжетів і тем із чужоземних літератур. Куліш і Франко зав'язують стосунки з європейською літературою, даючи цілу низку перекладів та переспівів. У сліди цих письменників іде й Леся Українка. Вона поширює коло сюжетів та епох. І виводить нашу провінціальну літературу «в люди». Отже, «екзотизм» сюжету в Лесі Українки з'явився, по-перше, тому, що змінився контингент читачів, які вже більші ставили вимоги до літератури, ніж раніше, по-друге, тому, що змінилися й функції самої літератури, яка поволі ліквідувала старі засоби художнього відтворення, тематику, сюжетику, мотиви тощо.

Чим же пояснити те, що Леся Українка зійшла з наміченого шляху, удавшись до сюжетів українських? «Бояриня», «Лісова пісня», «Приязнь» і «Розмова» — це не все те, що становить «україніку» в Лесиній творчості. У своїй книжці «Леся Українка, життя й творчість» ми вже говорили про те, що Леся збиралася писати цілу низку таких творів, де б фігурували українські типи. Так, напр., вона думала писати про Бондарівну, про Кармелюка, про Красинську-Барзобагату. Це саме недавно ми чули й від О. П. Косач, матері Лесі Українки. Отже, задуми в неї щодо поширення «україніки» були великі. Чим же пояснити цей нахил до українських сюжетів?

О. П. Косач пояснює його ось як: «Лесі Українці не раз закидали її «екзотизм», одірваність від українського історичного й побутового життя, і от вона вирішила спробувати свої сили на українському грунті». Таке саме пояснення почули ми й з уст Л. М. Старицької-Черняхівської, яка називала навіть імена тих осіб, що робили закиди Лесі. Очевидячки, в поясненнях О. П. Косач та Л. М. Старицької-Черняхівської є велика доля істини.

Але був, здається, ще один стимул, що скеровував думку поетки на українські, національні теми. Це — постійне її перебування поза межами України. Ось як вона сама пояснює появу «Лісової пісні», написаної у Кутаїсі: «Мені здається, що я просто згадала наші ліси та затужила за ними». Такі настрої трапляються і в листах, писаних з Єгипту того року, коли вона творила «Бояриню». Відбилися вони і в деяких віршах, написаних в Єгипті. Отже, відірваність від українського оточення породжувала ностальгію, тугу за рідним краєм, а ця вже диктувала їй українські теми. На думку Л. М. Старицької-Черняхівської, тему «Боярині» навіяно чужим краєм.

Леся Українка розробила в «Боярині» історичну тему тому, що не знала гаразд українського побуту. Таку думку висловили ми колись у своїй розвідці про життя й творчість поетки. Думка ця, звичайно, правдива, але не треба забувати, що в деяких творах Леся Українка наш побут відбивала. Для прикладу можна послатися хоча б на «Лісову пісню» або на оповідання «Приязнь». Очевидячки, у виборі історичних сюжетів відігравали роль ще якісь чинники. Трактуючи такі поняття, як «поневолення народу», «любов до рідного краю» тощо, Леся Українка свідомо шукала паралелей до цих понять в історичному минулому, бо загальне становище було тоді таке, що не завсіди дозволяло речі звати своїми іменами.

Чому Леся Українка спинила свою увагу якраз на добі Руїни? У Куліша є один вірш, в якому він лає руїноманів за те, що вони славлять різанину й насильство своїх предків:

Чого ж ви славите Руїну,
столітню по дорогах
різанину,
столітній безсуд
і тяжке насильство,
гваль ваших пращурок
і люте здирство,
столітнє городів
і сіл палання,
столітнє пращурів
ясирування!

Здавалося б, що вірші П. Куліша, якого дуже шанувала наша поетка, відведуть її від Руїни, яку той ненавидів і з якої одверто глузував. Але сталося інакше: вона прийшла до Руїни. Чому з усіх наших епох Леся вибрала якраз цю? Бо вона взагалі брала для своїх творів не епохи розквіту й слави, а епохи революцій, кривавих переворотів, страшних катаклізмів, неволі, полону тощо. Правда, самої боротьби, отого виру кривавого, що клекотів у серці тодішнього українського життя, поетка не відтворює: вона залишається збоку і тільки прислухається до нього. Це відповідає дійсному станові речей: Леся Українка ніколи не брала участі в боях. Та тих боїв за її часів і не було, як не рахувати дрібних сутичок, що траплялися на Україні за революції 1905 р. Навпаки, їй добре була відома психологія людей, що жили після розгрому, «на руїнах». Вона змальовала те, що бачила й чула.

Хоч Леся Українка й не відтворює у своїй поемі боротьби, що точилася за Руїни, проте вона на неї реагує, виявляючи своє політичне обличчя та свої симпатії до учасників тієї боротьби. Ще яскравіше виявляють до неї свої симпатії Старицька-Черняхівська, Пачовський та інші наші письменники, що писали про боротьбу Петра Дорошенка за український автономізм та за ідею національного об'єднання. Леся Українка не відстає від цих письменників і так само, як і вони, високо ставить Петра Дорошенка як українського національного героя.

Устами Оксани Леся Українка часто-густо висловлює свої власні почування. З поеми видно, що вона недолюбляє старої Московщини. Чому? Бо з трьох історичних ворогів України вона тільки й залишалася. Татари зникли, Польща занепала, а вона зосталася і панує над ними і над Україною. Таке ставлення до Московщини в Лесі Українки легко могло виникнути під впливом Костомарова, який так схарактеризував московську політику щодо України:

«Москва всегда хотела быть централизованною державою, а не федеративною, не такою державою, в которой бы связывалось только единством верховной власти несколько национальностей; такова была, так сказать, исконная традиция Московского государства, и с самого присоединения Малороссии, московские государственные люди домогались теснейшего слития присоединенного края, покровительствуя тем малороссиянам, которые, из угодливости властям, отзывались с такими видами».

Цю саму думку висловлює Костомаров і в своїй славнозвісній статті «Две русских народности», яку, безперечно, знала Леся Українка.

Лесині симпатії до Дорошенка, як до носія української національної ідеї, теж, мабуть, виникли під впливом Костомарова, який зве його «замечательным человеком». «Несомненно, он был искренно предан и постоянно верен идее независимости и самобытности своей родины», — пише про Дорошенка славетний український історик. Така характеристика Дорошенка з боку Костомарова цілком відповідає тому образові козацького гетьмана, що його можна собі здумати, прочитавши драматичну поему Лесі Українки.

Який же висновок можна зробити на підставі сказаного вище? Яке політичне обличчя показала Леся Українка в «Боярині»? «Франко й Леся Українка, — пише В. Коряк, — закінчили той процес створення суцільної національної свідомості, що розпочався за доби промислового капіталізму». Говорячи словами В. Коряка, можна сказати, що в поемі своїй Леся Українка виявила світогляд «суцільної національної свідомості».

Герої «Боярині» не історичні особи: з добою Руїни вони зв'язані постільки, поскільки сама поема зв'язана з нею. Зовсім легко їх можна було б узяти з тієї доби й перенести до будь-якої іншої, хоч би й до нашої. Коли так, то чи не можна вбачати в Оксані й Степанові репрезентантів сучасного життя? Інакше кажучи, чи не перенесла Леся Українка ідей та настроїв, що живили її та її покоління, на постаті минулого України? Ми стоїмо перед питанням, як дешифрувати драматичну поему Лесі Українки, коли дивитися на неї, як на твір алегоричний, що містить у собі приховані риси сучасного життя. В особі Степана можна вбачати того українського інтелігента кінця XIX та початку XX віку, що, втративши почуття національного й одірвавшись од маси, од народу, сам ішов у чуже оточення й переймав чужу культуру, зрікшись своєї рідної. В особі Оксани можна вбачати іншого типу інтелігента, того, що довго боровся за принцип національного самовизначення, сперечався, протестував, але, попавши в пазурі царату московського чиновництва, не мав уже сили вирватися на волю й конав в чужині.

Леся Українка була якнайщільніше зв'язана з українським національним рухом. Він був для неї потрібний, як свіже повітря для її хворих легенів. Цей рух мав на меті створити окрему національну державність. Але під тиском російського капіталізму й русифікаторської політики царату, в умовах страшного економічного визиску й політично-соціального гніту, цей український національний рух зазнав великої скрути. Через це саме хисткі елементи української дрібнобуржуазної інтелігенції перебігали до російського табору й асимілювалися там, втрачаючи національні прикмети. Частина інтелігенції хиталася межи тими, що залишилися твердо стояти на українських позиціях, і тими, що влилися в «общерусское» річище. Вона слов'янофільствувала та народничала з «руськими братами» до якогось часу. Але коли російський капітал поглибив колонізацію й зміцнив русифікацію, то спроби «братської» угоди й лояльності втратили всякий сенс: захиталися самі основи українського національного життя. Треба було шукати виходу з цього становища. І от вихід знайшли. В чому ж? У вірі в революцію, в ту соціальну катастрофу, яка розтрощить «тюрму народів», російську імперію, й визволить усі уярмлені нації, в тому числі й українську. Леся Українка так само, як і інші її сучасники, орієнтувалася на прийдешню революцію та соціальну катастрофу. Звичайно, ні вона, ні її сучасники не вірили в те, що ця катастрофа змінить у корені й соціальний лад. Революційним шляхом думали вони прийти до національно-буржуазної концепції самостійної української державності. Тому-то всі вони й були «соціал-демократами». Їм хотілося боротьби, але не всередині України, а поза межами її, такої, яка знищила б російську імперіалістичну буржуазію, але не зачепила б своєї. Правда, були й такі дрібнобуржуазні елементи серед українців, які не здатні були пірвати з старими традиціями. Проти них Леся Українка дуже часто скеровувала свій революційний гнів. Відціля й її конфлікт з оточенням. Цей гнів бринить і в «Боярині», де вона відтворила, з одного боку, ту активну українську інтелігенцію, яка всім єством своїм рвалася до боротьби за суверенітет української державності, і, з другого боку, ту продажну українську інтелігенцію, яка заради «панства великого, лакомства нещасного» зрадила українській традиції й, помосковившись, добровільно впряглася у чужинецьке ярмо.

* Повністю стаття М. Драй-Хмари «Бояриня» друкується у другому числі журналу «Дзвін» за цей рік.

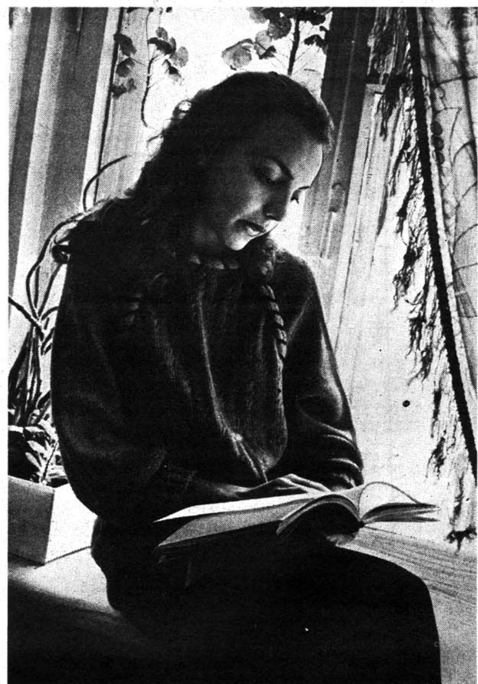

Фото Петра ПРИХОДЬКА.

Михайло Драй-Хмара належав до літературної групи «неокласиків». Писав вірші і літературознавчі розвідки. Автор книжки поезій «Проросль» (1926 р.), монографії «Леся Українка» (1926 р.) та багатьох перекладів. Як і багато українських інтелігентів, знищений сталінським режимом. Зараз творчість несправедливо забутого письменника знову повертається до українського читача.

Літературознавча розвідка «Бояриня», фрагмент якої пропонуємо сьогодні нашим читачам, друкується повністю у другому числі журналу «Дзвін» за цей рік.

У РИТМІ ФУТБОЛЬНОЇ ЛЕЗГИНКИ

Без усякого перебільшення четвертий міжнародний турнір з міні-футболу на приз заслуженого майстра спорту Стефана Решка, що проходив у Палаці спорту «Юність» в Ужгороді, перетворився на справжнє свято. Учасники його — 17—16-річні футболісти — продемонстрували гру високого класу. Вирішальний поєдинок між збірною Грузії та командою київського СПТУ № 29 за своїм напруженим сценарієм, драматизмом, високою виконавчою майстерністю претендентів, гадаю, задовольнив вимоги найвибагливіших спортивних естетів.

Утім, про все по черзі. Ці змагання організувала Федерація футболу Укрради товариства «Трудові резерви». А запрошення взяти участь у них дістали, окрім вже знайомих грузинської та київської команд, ще й колективи з естонського міста Тарту, Одеси, Ужгорода (два), Краматорська (два), Артемівська, Полтави, Нової Каховки, Чернівців, Львова (два) та юнаки чехословацького клубу «Татран» (Пряшів).

Окрім великої порцелянової вази — головного призу — у хлопців були ще досить вагомі мотивації для боротьби. Адже перше місце приносило приз у тисячу карбованців, друге — 700, третє — 500, четверте — 300, п'яте — 200.

Слід сказати, що явних аутсайдерів не було. Мені особисто шкода, що до вісімки найсильніших, яка продовжила боротьбу за нагороди, не потрапила дуже цікава команда з ПТУ № 47 міста Краматорська. Її тренує Василь Федорченко — людина, яка віддає душу і справі, і дітям. Хлопці з Донбасу на рівних зіграли з киянами — 3:3, а от чернівчанам, на жаль, поступилися — 3:5, хоча й вели перед у ході поєдинку — 3:1. Об'єктивно мали перемогти вихованці Федорченка. Але, як відомо, футбол часто-густо дарує всілякі несподіванки.

Краматорці в підсумку посіли лише одинадцяте місце. Але після невдачі в грі з буковинцями вони не повісили носів і виграли два завершальні поєдинки: у полтавчан — 5:3 та футболістів з Нової Каховки — 5:2.

Нарешті, скажу, що в краматорському ПТУ № 47 шкіряний м'яч у великій пошані. Там організовано спецгрупу, а ще тренують і команди 15—14-річних та 13—12-річних школярів. Директор закладу Олександр Болтенко — палкий прихильник спорту — добре розуміє, що футбол є чудовою рекламою для училища, а також відволікає підлітків від вулиці. Тому він в чому й не відмовляє директор спортивним командам...

Гарячіше стало, коли турнір наблизився до завершення. Спершу визначалися переможці в двох підгрупах. Кияни, яких тренує Олег Ткаченко, в упертій боротьбі взяли гору над технічною і швидкою командою «Татран» — 9:5. У переможців чудово зіграли воротар Ігор Грицевич, нападаючий Ігор Бєлінський і особливо атакуючий захисник Вячеслав Мельниченко. Цей високий рудоволосий юнак дуже нагадує за манерою гри Олексія Михайличенка. Фахівці пророкують йому хороше майбутнє в футболі.

Грузинська команда, виявивши неабияку волю, переграла одеситів — 3:2.

Чорноморці віддали цьому поєдинку чимало сил, тому були дещо скутими в зустрічі за третє місце проти ужгородців. До речі, господарів репрезентувало СПТУ № 2, в якому понад два десятиріччя тому опанував фах червонодеревника майбутній заслужений майстер спорту Стефан Решко. Закарпатці — вихованці тренера Михайла Іваниці, продемонструвавши технічний, видовищний футбол, виявилися сильнішими — 6:3.

У вирішальній грі команду Грузії дуже підвів воротар Тимур Члаїдзе. Не витримали нерви в хлопця в кінці першої двадцятихвилинки, яку, до речі, його команда виграла — 3:2. Але юному воротареві довелося залишити майданчик. І після перерви ініціативою заволоділи кияни, навіть зрівняли рахунок — 5:5. Але наші земляки не втримали грізного форварда суперників Джумбера Чухуа, який забив два м'ячі. На них кияни відповіли лише одним. На останніх секундах відзначився Мельниченко. Перемога гостей — 7:6. На честь фіналістів було піднято національні прапори Грузії та України і пролунав грузинський гімн. А численні призи лауреатам вручив Стефан Решко.

Найкращим футболістом турніру став 17-річний учень 11-го класу тбіліської середньої школи № 61 Олександр Рехвіашвілі. Йому й вручили спеціальний приз «Голосу України». Сашко проходить футбольну науку у відомій школі № 35, у тренера Нодара Лежави. Він технічний, чіпкий, сміливий, швидкий, дуже скромний. Лексо (так його називають друзі) сказав мені по секрету, що за приклад у футболі для нього слугують двоюрідний дядько — відомий у минулому захисник тбіліського «Динамо» Вахтанг Рехвіашвілі. Він грав у складі тієї славної команди, що 1964 року здобула для Грузії перший комплект золотих медалей чемпіонів Радянського Союзу.

Кращими за амплуа стали: воротар Олександр Бурлаченко (Одеса), захисник Вячеслав Мельниченко (Київ), нападаючий (він же найкращий бомбардир — 21 м'яч) Джумбер Чухуа (Грузія). Найтехнічнішим названо Зураба Ушверідзе (Грузія). Приз глядацьких симпатій додому повезли кияни. А львів'яни удостоєні призів — справедливої гри та наймолодшої команди.

Після цієї яскравої святкової церемонії з хлібом-сіллю на рушнику, червоними гвоздиками, які футболістам вручили вродливі дівчата, я взяв кілька коротеньких інтерв'ю.

Джумбер Тананашвілі, тренер грузинської команди:

— Ужгород — щасливе для нас місто. Далекого 1972 року команда, яку я очолював, виграла юнацький чемпіонат СРСР. У її складі тоді грав Сашко Чівадзе, який пізніше виблискував на небосхилі світового футболу. А тепер він — віце-президент Незалежної Федерації футболу Грузії. Можливо, хтось із наших хлопчиків піде шляхом знаменитого земляка.

Володимир Бринзак, старший референт Комітету молодіжних організацій України, представник спонсора:

— Відзначу чудову організацію турніру. Добре попрацювала Федерація футболу «Трудових резервів», зокрема її голова журналіст Дмитро Александренко, старший тренер республіканської ради товариства, майстер спорту міжнародного класу Юрій Роменський і, звичайно, працівники Палацу «Юність», де директором у минулому гравець харківського «Металіста» та ужгородського «Закарпаття» Іван Улинець. Коли починали ці змагання, то шукали учасників. Тепер же важко їх вибрати, бо бажаючих більше, ніж треба. Хоч відтепер команди роблять грошові вступні внески. КМО — один із спонсорів ужгородських турнірів — постарається, щоб у майбутньому серед учасників цих цікавих змагань юних були й команди з США, Канади, Німеччини, ще кількох країн Європи.

Турнір виявив не тільки перспективних гравців, а й здібних арбітрів. Таким би назвав Олександра Гіля з Рівного...

Рамаз Шенгелія, заслужений майстер спорту, координатор національних збірних при Незалежній Федерації футболу Грузії, один з найвидатніших нападаючих в історії радянського футболу:

— Мене радує перемога нашої команди. Втім, не слід забувати й те, що ми виступали збірною, складеною з вихованців кількох тбіліських футбольних шкіл: «Іберія», «Аваза» (Михайла Месхі), № 35. Натомість нам протистояли лише команди ПТУ.

Ми дуже вдячні нашим українським братам за запрошення. Футбольна Грузія, на жаль, перебуває в блокаді, яку організував московський центр на чолі з Колосковим. Але йому вже не під силу спинити волелюбний рух національних федерацій. Найголовніший наш козир сьогодні — солідарність.

У серпні ми проводимо футбольний фестиваль, в якому візьмуть участь 20 команд юнаків. І серед них обов'язково буде колектив з України...

Завершився турнір, який пройшов у ритмі футбольної лезгинки. Обов'язково назву спортивних працівників із Закарпаття, які не знали ні дня, ні ночі, стараючись, щоб все пройшло на європейському рівні. Це вже знайомий директор Палацу «Юність» Іван Улинець, головний суддя змагань, арбітр республіканської категорії Федір Варга, директор ДЮСШ «Трудові резерви» Федір Оне, завуч цього закладу Василь Бабич, працівник Чопської митниці, в минулому відмінний захисник «Закарпаття» Тібор Берто, заступник голови обласної ради «Трудових резервів» Володимир Іщенко.

І останнє. Як повідомив Дмитро Александренко, наступний турнір на приз С. Решка швидше за все пройде влітку на звичайних трав'яних полях.

Віктор БРАНИЦЬКИЙ,
спеціальний кореспондент «Голосу України».
Ужгород.

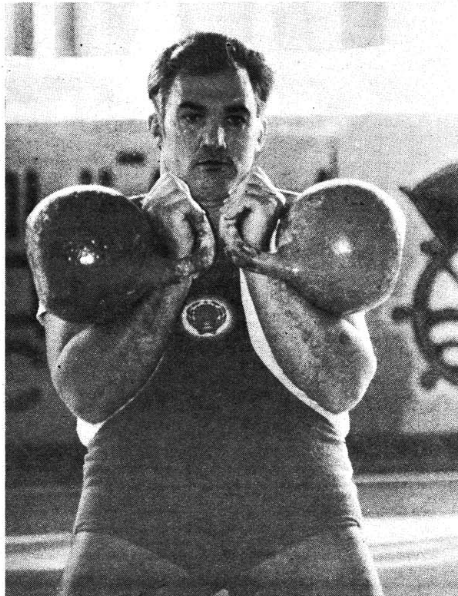

І справді, козацькому роду нема переводу. В цьому переконуєшся, подивившись на багаторазового чемпіона СРСР і України з гирьового спорту, інструктора фізкультури заводу автоматично-телефонних станцій з Ромен Михайла Левченка. Кілька років тому, виступаючи на змаганнях у Біловодську, уславлений український богатир протягом 48 хвилин правою рукою 600 разів підняв двопудову гирю.

Фото Миколи БОЧКА.

ПОГОДА

27 та 28 лютого на Україні часом мокрий сніг, слабка хуртовина, на півдні ожеледь, на дорогах республіки ожеледиця. Вітер західний, 5—12 метрів за секунду. Температура сьогодні вдень від 2 морозу до 3 градусів тепла. 28 лютого вночі 2—8 градусів морозу, вдень від 4 морозу до 1 градуса тепла.

По Києву та області сьогодні вдень часом мокрий сніг, слабка хуртовина, на дорогах ожеледиця. Вітер захід 5—10 метрів за секунду. Температура від 2 градусів морозу до 3 тепла.

НАД НОМЕРОМ ПРАЦЮВАЛИ:

Заступник головного редактора Олександр Білик.

Чергові редактори — Ігор Грушко, Валентин Лабунський.

Автори макета Анатолій Мироничев, Леонід Підлужний.

Випусковий — Олексій Бондаренко.

Оформлення — Володимир Кисельов.

Коректори: Леся Онищенко, Валентина Лукаш, Євгенія Оратовська, Олена Чоповська, Галина Каблак.

Верстальники: Тетяна Балюк, Алла Буднікова, Марія Солодюк, Ольга Яценко, Анатолій Артеменко, Сергій Скаженюк.

Лінотипіст — Віктор Процун.

* * *

Ордена Леніна комбінат друку видавництва «Радянська Україна», 252047, Київ-47, проспект Перемоги, 50.

Індекс 60955.

Тираж 166.150.

Передплатна ціна на рік 19 крб. 80 коп.

Зам. 03150401.